

Turvallisuus ja turvallisuuspalvelut

Prosessin ja toimintamallin kehittäminen valtionhallinnon yhteiskäyttöisiä työympäristöprojekteja varten

Turvallisuusjohdon koulutusohjelma

Kehitysprojektin raportti

Samu Lauttamus

Senaatti-kiinteistöt

Helsinki 16.4.2022

Aalto University Professional Development – Aalto PRO

Tiivistelmä

Kehittämistyöni aiheena oli turvallisuutta ja turvallisuuspalveluita koskevan prosessin kehittäminen valtionhallinnon yhteiskäyttöisiä työympäristöhankkeita varten. Työ on laadittu Senaatti-kiinteistöjen toimeksiannosta, ja työn lopputuotoksena syntynyt toimintamallin kuvaus on tarkoitettu ensi tilassa valtion työympäristöhankkeissa toimiville vastuuhenkilöille.

Kehittämistyöni oli luonteeltaan toiminnallinen ja työnantajani toimeksiannosta laadittu kehittämistehtävä, jonka aikana minulle avautui ainutlaatuinen mahdollisuus perehtyä valtion yhteiskäyttöisten työympäristöjen turvallisuuskysymyksiin ja kehittää samalla myös omaa asiantuntemustani aiheeseen liittyen.

Lopputuotoksena syntyneen toimintamallin kuvauksen kehittämistarpeiden tunnistamisen ja aineiston keräämisen apuna käytin tutkimuksellisia menetelmiä. Työn aikana haastattelin eri osapuolten asiantuntijoita sekä laadin käyttäjille suunnatun turvallisuuskyselyn. Toimintamallin kuvaus ja sen sisältö rakentui hyödyntämällä olemassa olevaa aineistoa ja haastatteluiden, havainnoinnin sekä eri lähteiden kautta kerättyä tietoa.

Varsinainen kehittämistyö koostui kahdesta osasta, lopputuotoksena syntyneestä toimintamallin kuvauksesta sekä sen laatimista kuvaavasta raportista. Tässä raportissa on kuvattu aiheeseen liittyvät taustat, toimintamallin kehittämisprosessi sekä myös havaintoja jatkokehittämisen tueksi. Toimintamallin lyhyt esittely on tämän raportin lopussa.

Abstract

The objective of this project was to develop Security ja Security Services process and to create an operational model for government agencies shared working environment design and construction project use.

Topic for this development project was provided by Senate Properties. Operational model is developed for specialists and managers working in the governmental shared working environment projects.

Project was functional development assignment which gave me an unique opportunity to develop and orient myself in to the information and premises security issues concerning the shared working environments and it's designing processes.

Operational model and its content was created by utilizing existing internal ja public sources, observing actions in on-going projects and by interviewing customers and specialists.

Development project consists of two sections. The first section was the Security ja Security services operational model description for government shared working environment project. The second section is this report, which describes how the model was created during this project. Short presentation of the operational model is at the end of this report.

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Taustat.....	3
2.1	Julkisen hallinnon strategia	3
2.2	Monipaikkaisuuden edistäminen valtionhallinnossa.....	3
2.3	Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla	4
2.4	Valtion toimitilastrategian uudistamishanke	5
3	Kehittämistehtävän esittely	6
3.1	Tavoitteet.....	6
3.2	Rajaukset	8
3.3	Tutkimuskysymykset	9
3.4	Tutkimusmenetelmät	11
3.5	Toteutussuunnitelma	12
3.6	Käsitteet.....	13
4	Nykytilanteen selvitys.....	16
4.1	Aihetta koskeva lainsäädäntö, ohjeet ja suositukset.....	16
4.2	Eri osapuolten vastuut ja velvoitteet	20
4.3	Nykyiset prosessit, menetelmät ja materiaalit.....	21
4.4	Senaatti-kiinteistöjen haastattelu.....	24
4.5	Kyselytutkimus.....	25
4.6	Kyselyn yhteenveto ja omat havainnot	26
4.7	Asiakashaastattelut	28
4.8	Yhteenveto nykytilanteesta selvityksestä.....	30
5	Keskeiset havainnot ja kehittämistarpeet.....	32
5.1	Viestintä ja päätöksenteko hankkeessa	32
5.2	Käyttäjäorganisaation sisäinen työskentely, viestintä ja päätöksenteko.....	32
5.3	Tietoturva vaatimuksia ja suosituksia tulkitaan eri tavalla	33
5.4	Toiminnallisten erityispiirteiden tunnistaminen.....	34
5.5	Hankaliksi koetut käsittelytilanteet tietoturvallisuuden näkökulmasta	36
5.6	Henkilöturvallisuusselvitykset	37
5.7	Riskienarviointi	38
5.8	Tietoturvallisuus mukaan muutosvalmennukseen	39
5.9	Käytönaikaisen turvallisuuden hallinnan suunnittelu ja vastuuttaminen	40
5.10	Senaatti-kiinteistöjen rooli turvallisuuspalveluiden tuottajana..	41
5.11	Kertyneen tiedon ja oppien jakaminen	41

6	Turvallisuusprosessin ja toimintamallin lyhyt esittely	42
6.1	Yleistä.....	42
6.2	Toimintamallin kuvaus	43
6.3	Hankkeen päävaiheet	43
6.4	Turvallisuuteen liittyvät tehtävät ja vaiheet.....	43
6.5	Johtaminen, sopimukset ja päätöksenteko	44
6.6	Viestintä, valmistelu ja päätöksenteon tuki	44
7	Lähdeluettelo	45

1 Johdanto

Julkista hallintoa uudistetaan laajasti, yhteistyötä kehitetään ja työn tekemisen tapoja ja paikkoja määritellään uudelleen. Hybridityöskentely on tullut jäädäkseen ja vaikka pääosa työstä tehdään digitaalisesti, myös fyysisiä työnantajan tarjoamia työtiloja ja asiakkaiden käyntiasiointipisteitä edelleen tarvitaan. Julkishallinnon työskentelyn kehittämistä varten on laadittu monipaikkaisen työn ekosysteemi. Tulevaisuudessa työtä tehdään monipaikkaisesti esim. etänä yksityisessä paikassa kotona, monen viraston yhteisessä virastotalossa, yhteisessä asiakaspalvelupisteessä, toiminnan vaatimissa erityis-tiloissa, asiakkaiden tiloissa tai esimerkiksi toimistohotelleissa riippuen työtehtävistä ja niiden tarpeista.

Tavoitteena on, että neljännes valtion työntekijöistä työskentelee yhteiskäyttöisissä työympäristöissä vuosikymmenen loppuun mennessä. Yhteinen työympäristö edistää monipaikkaista ja paikkariippumatonta työntekoa valtiolla ja osaltaan pienentää myös hiilijalan jälkeä tilatehokkuuden paranemisen ja työmatkaliikkumisen vähenemisen kautta. Julkishallinnon tarjoamat palvelut on tarkoitus tuoda myös lähemmäksi ihmisiä ja niiden laatua pyritään parantamaan tuomalla niitä valtion, kuntien ja Kelan yhteisiin palvelupisteisiin, jotka mahdollistavat käyntiasioinnin helpon saavutettavuuden.

Yhteiskäytössä olevan työympäristöratkaisun turvallisuuteen ja erityisesti tietoturvallisuuteen liittyvät kysymykset ovat kuitenkin aiheuttaneet paljon keskustelua ja myös huolia eri valtionhallinnon organisaatioissa. Miten riittävä tietoaineistojen turvallisuus ja tietosuoja varmistetaan, mikäli samoissa tiloissa työskentelee useita eri julkisen sektorin työntekijöitä?

Kehittämistyössäni perehdyin valtion yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun ongelmakohtiin tieto- ja tilaturvallisuuden näkökulmasta. Selvitin millaisia kehittämistarpeita hankkeen suunnittelu- ja toteutusvaiheisiin liittyy tieto- ja

tilaturvallisuuden näkökulmasta sekä miten näitä tulisi pyrkiä ratkaisemaan asiakaslähtöisesti.

Kehittämistyön lopputuloksena syntyi vakioitu ja myös asiakasnäkökulman paremmin huomioiva turvallisuus ja turvallisuuspalvelut yhteiskäyttöisessä työympäristöhankkeessa -toimintamallin kuvaus.

Tässä kehittämistyön raportissa kuvataan aluksi aiheen ja kehittämistyön taustoja, sen tarkoitusta, tavoitteita sekä käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Seuraavaksi kuvataan nyky selvityksen avulla tehdyt keskeiset havainnot ja tunnistetut kehittämistarpeet tilahankkeen prosesseissa ja toimintamalleissa. Raportin lopuksi on esitelty lyhyesti työn lopputuotoksena syntyneitä turvallisuus ja turvallisuuspalvelut yhteiskäyttöisissä työympäristöissä - toimintamallia.

2 Taustat

2.1 Julkisen hallinnon strategia

Julkisen hallinnon strategia rakentaa suomalaisen hallinnon uudistamisen kehityksen. Strategiatyö on yksi Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman hankkeista, jonka tavoitteena vastata yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin ja vahvistaa julkisen hallinnon uudistamista. Strategia sisältää kuusi julkisen hallinnon yhteistä tavoitetta sekä seitsemän käytännön tason toimintalinjausta sekä lupauksen yhteiskunnalle.

Strategia on laadittu Valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton johdolla. Uudistamisen suunta ja keinot on määritelty eri hallinnonalojen, kuntien, kansalaisyhteiskunnan, tutkijoiden ja eri sidosryhmien kanssa yhteistyössä, jolla on rakennettu yhteinen ymmärrys kehittämisen tarpeista ja suunnasta julkisessa hallinnossa.

Työympäristöjen ja käyntiasiointipisteiden kehittämistä koskevat toimintalinjaukset perustuvat julkisen hallinnon uudistamisen strategiaan, jonka tavoitteena yhtenä konkreettisenä tavoitteena on vähentää julkisen hallinnon heikkoutena tunnistettua siilotumista ja edistää yhtenäisyyttä rakentamalla yhdessä sähköistä asiointia verkkopalveluina sekä käyntiasiointia julkisen hallinnon yhteisissä asiakaspalvelupisteissä. (Julkisen hallinnon uudistamisen strategia, 2020)

2.2 Monipaikkaisuuden edistäminen valtionhallinnossa

Julkisen hallinnon strategian mukaisesti ”valtion työtehtäviä tulee organisoida monipaikkaisuutta ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen”. Arvion mukaan noin puolet valtion työtehtävistä on sellaisia, joita on mahdollista tehdä monipaikkaisesti, tarkoittaen että työ tehdään työnantajan osoittamissa työpisteissä tai kotona etätöinä.

Monipaikkaisuuden edistämiseksi valtionvarainministeriö julkaisi 25.5.2021 linjaukset ja erilaisia tukitoimia virastoille monipaikkaisuuden menestykselliselle soveltamiselle. Linjausten toivotaan edistävän monipaikkaisen työskentelytapojen hyödyntämistä niiltä osin kuin virastoissa sen arvioidaan tukevan ja kehittävän virastojen perustehtävien hoitamista sekä muiden keskeisten tavoitteiden saavuttamista.

Linjaukset tuovat esille myös työnantajan ja työntekijän vastuukysymykset koskien käytettävän työskentelypisteen turvallisuutta, tietosuojaa ja tietoturva. Vastuu turvallisuudesta työnantajan osoittamista työskentelytiloissa on ensi tilassa työnantajalla, kun taas muualla kuin työnantajan osoittamissa työtiloissa työntekijän vastuu korostuu, ja työntekijän tulee tällöin huolehtia, että mm. verkkoyhteydet ja työskentely-ympäristö on turvallinen ja työskentely on annettujen tietosuojaj- ja tietoturvaohjeiden mukaista. (Monipaikkaisuuden edistäminen valtionhallinnossa linjaukset)

2.3 Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla

Valtion palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksen tavoitteena on luoda Suomeen yksi yhteinen valtionhallinnon sekä Kelan asiakaspalveluverkko vuoteen 2029 mennessä ja vähentää toimitilojen määrää joulukuussa 2021 hyväksytyin valtion toimitilastrategian mukaisesti.

Eri julkisen sektorin toimijoiden yhteisellä käyntiasioinnin palveluverkoston avulla pyritään luomaan entistä kustannustehokkaampi, asiakaslähtöisempi sekä suunnitelmallisempi toiminta asiakkaan eteen. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että palveluiden tuottajat eli julkisen sektorin virastot ja laitokset siirtyvät yhteisiin asiakaspalvelutiloihin ja sulkevat nykyiset asiakaspalvelutilat.

Toteuttamalla yhteisiä käyntiasiointipisteitä valtion ja kuntien kanssa, sekä tarkastelemalla palveluverkkoa kokonaisuutena, voidaan kehittää palvelutaso, turvata käyntiasioinnin saatavuus sekä saavuttaa samalla kustannussäästöjä. (Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen 2020-luvulla)

2.4 Valtion toimitilastrategian uudistamishanke

Valtioneuvosto teki 16.12.2021 periaatepäätöksen valtion toimitilastrategiaksi. Uusi toimitilastrategia valmisteltiin Valtiovarainministeriön johdolla strategian uudistamishankkeessa. Päätöksellä uudistetaan vuodesta 2014 voimassa ollut valtion toimitilastrategia.

Strategian keskeisiä tavoitteita, on että tilat tukevat tuloksellista toimintaa ja tilojen kehittämisen avulla edistetään työnteon ja asioinnin sujuvuutta sekä parannetaan kustannustehokkuutta. Strategia tavoittelee, että valtion henkilöstöstä 25 % työskentelee virastojen ja laitosten yhteiskäyttötiloissa.

Strategia asettaa myös tavoitteita valtion tilojen turvallisuuteen, tietoaineistojen turvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyen. Keskeinen tavoite on, että toimitilojen tulee tukea ja mahdollistaa tietoturvallinen työskentely sekä luottamuksellisten asioiden käsittely. Keskeisiksi keinoiksi strategia määrittää työpisteen valinnan tehtävien mukaan, tilojen vyöhykkeistämisen, turvallisuusalueiden määrittämisen sekä pääsynhallinnan.

Tavoitetilaksi on asetettu, että yhteisissä työympäristöissä turvallisuusratkaisu on konseptoitu ja siihen liittyvien palveluiden toteuttamisvastuu on keskitetty yhdelle toimijalle ja Senaatti-konsernin rooli vahvistettu palveluntuottajien hyväksyttävissä ja turvallisuusselvityskäytännöissä. Yhteisten työympäristöjen osalta strategiassa linjataan, että näissä noudatetaan yhteistä toimitilaturvallisuuskonseptia, joka mahdollistaa salassa pidettävän tiedon asianmukaisen käsittelyn sekä säilyttämisen.

Toimitilastrategian tavoitteita sovelletaan uusissa käynnistyvissä tilahankkeissa. Toimeenpanossa otetaan huomioon tehtävä- ja hallinnonalakohtaiset erityispiirteet. Toimitilastrategia yhdessä valtion kiinteistöstrategian ja vuokrajärjestelmän kanssa muodostavat valtion konsernitason toimitilojen ja kiinteistön käytön ohjauksen perustan. (Valtioneuvoston periaatepäätös valtion toimitilastrategiaksi VN/2650/2021)

3 Kehittämistehtävän esittely

3.1 Tavoitteet

Tämä kehittämistehtävä oli työelämälähtöinen ja tarve työlle syntyi työnantajaorganisaation aloitteesta. Työskentelen Senaatti-kiinteistöjen palveluksessa, turvallisuusyksikössä turvallisuuspalvelupäällikkönä. Työn tavoitteet ja sisältö tarkentui yhdessä esihenkilöiden kanssa käytyjen keskustelujen kautta, kehittämistyön lopputulosta tarkennettiin myös työn aikana. Olin jo ennen tämän kehittämistyön käynnistymistä ollut mukana useammassa yhteiskäyttöisyyteen tähtäävässä työympäristöhankkeessa turvallisuusasiantuntijan roolissa.

Lähtötilanteessa tunnistettiin, että usean valtionhallinnon toimijan yhteisen työympäristöratkaisun turvallisuuden varmistamiseen liittyy useita eri osakokonaisuuksia, joita ei voida ratkaista täysin samoilla toimintamalleilla kuin yhden toimijan käyttöön tarkoitettussa työympäristössä. Näiden eri osakokonaisuuksien huomioiminen ja ratkaiseminen prosessina työympäristöratkaisuprojektin eri vaiheissa, oikea-aikaisesti ja asiakaslähtöisesti koettiin erittäin tärkeäksi, jotta lopputuloksena syntyy turvallisuuden näkökulmasta vaatimustenmukaiset sekä tilojen käyttäjien toimintaa ja tarpeita tukevat työskentelytilat.

Senaatti-kiinteistöillä oli jo tämän kehittämistyön käynnistyessä ja lähtötilanteessa valmiina runsaasti työympäristöprojektien yleiseen johtamiseen sekä tilaratkaisun turvallisuuden eri osa-alueisiin liittyviä ratkaisumalleja, taustaja tukiaineistoja, palveluratkaisuja sekä toteutettujen työympäristöhankkeiden kautta syntynyttä kokemusta sekä asiantuntemusta. Lähtötilanteessa oli jo kuitenkin jo tunnistettu, että pääosa käytössä olevista ratkaisumalleista ja tukiaineistoista oli kuitenkin laadittu yhden käyttäjän työympäristöhankkeita varten. Näitä käytössä olleita ratkaisumalleja ja tukiaineistoja oli kuitenkin

sovellettu jo ennen tämän kehittämistyön aloitusta toteutetuissa ja käynnissä olevissa valtionhallinnon yhteiskäyttöisissä työympäristöratkaisuprojekteissa. Lähtötilanteessa tunnistettiin, että yhteiskäyttöisiä työympäristöhankkeita varten turvallisuuden osa-alueisiin liittyviä ratkaisu- ja toimintamalleja sekä tukiaineistoja tuli kehittää, koska hanke poikkeaa monella tapaa yhden käyttäjän työympäristöhankkeesta.

Kehittämistyön lähtötilanteessa Senaatilta puuttui selkeä, vakioitu ja juuri valtion yhteiskäyttöistä työympäristöprojektia ja sen johtamista ja viestintää tukeva turvallisuusprosessin kuvaus ja toimintamalli, jossa esitetään turvallisuuden varmistamiseen sekä turvallisuuspalveluiden tuottamiseen liittyvät osakokonaisuudet, tehtävät ja prosessin eri vaiheet, näiden sisällöt, ajoittuminen sekä eri vaiheiden toteuttamiseen tavat, vastuut ja tehtävät projektin aikana. Yhtenäisen ja ennen kaikkea asiakaslähtöisen prosessikuvausten ja toimintamallin laatiminen koettiin lähtötilanteessa erittäin tärkeäksi tulevien projektien johtamisen näkökulmasta.

Yhteisen työympäristöprojektin turvallisuusprosessin parantamiseen ja toimintamallin vakiointiin tähtäävän kehittämistyön tarpeellisuudesta oli syntynyt lukuisia havaintoja myös minulle itselleni. Näiden projektien aikana tulevan tilaratkaisun turvallisuuden hallintaan ja erityisesti tieto- ja tilaturvallisuuden osa-alueisiin sekä tietosuojaan liittyvät kysymykset ja näiden ratkaiseminen olivat olleet hyvin merkittävästi esillä koko hankkeen toteutuksen ajan.

Yhteistilojen käyttäjinä toimivien valtion virastojen ja laitosten edustajat olivat esittäneet projektien valmistelu- ja suunnitteluvaiheissa usein huolen siitä millaisilla ratkaisu- ja toimintamalleilla tieto- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyvät vaatimukset, käyttäjien tarpeet ja lainsäädännön edellyttämä riittävä turvallisuustaso voidaan saavuttaa useamman eri valtionhallinnon käyttäjän yhteisessä työympäristöratkaisussa. Erityisen haasteen oli asettanut se, miten eri käyttäjien toisistaan poikkeavat toiminnasta johtuvat erityistarpeet ja vaatimukset tieto- ja tilaturvallisuuden sekä tietosuojan osalta saadaan yhteensovitettua yhteisessä tilaratkaisussa sekä miten näistä projektin aikana sovitaan eri osapuolten kesken ja milloin tähän liittyvän päätöksen tulee tapahtua, jotta tilaratkaisu voi myös valmistua asetetussa hankeaikataulussa.

Vastuukysymykset tieto- ja tilaturvallisuuskysymyksiin sekä tietosuojaan liittyen olivat myös herättäneet paljon keskustelua käyttäjäorganisaatioissa. Osa käyttäjäorganisaatioiden edustajista oli suoranaisesti jopa epäillyt, onko yhteisessä työympäristöratkaisussa työskentely edes lainmukaista ja lainkaan mahdollista juuri tieto- ja tilaturvallisuuden ja tietosuojan riittävän toteutumisen näkökulmasta.

Valtionhallinnon toimijoiden käyttöön tarkoitettuja yhteisiä työympäristöratkaisuja oli toteutettu vuonna 2021 uudistetun valtion toimitilastrategian hyväksymiseen mennessä noin 3 kappaletta. Näiden työympäristöprojektien yhteydessä oli kehitetty ja myös osaltaan pilotoitu erilaisia turvallisuusprosessiin liittyviä ratkaisu- ja toimintamalleja yhdessä Senaatti-kiinteistöjen ja käyttäjäorganisaatioiden kanssa.

Tämän kehittämisprojektin päätavoite oli tunnistaa kehittämistarpeet olemassa olevissa ratkaisu- ja toimintamalleissa sekä laatia vakioitu ja asiakaslähtöinen prosessikuvaus ja toimintamalli, joka tukee valtion yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisuprojektin toteutusta tieto- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyvien osa-alueiden osalta sekä myös turvallisuuspalveluiden toteuttamisen osalta. Tavoitteena oli turvallisuusprosessin ja toimintamallin vakiointi osana valtionhallinnon yhteiseen käyttöön tarkoitettua työympäristöratkaisuprojektia.

3.2 Rajaukset

Työlle asetettujen tavoitteiden asetteluun, tarkentamiseen sekä tutkimuskysymyksen jäsentelyyn yhteydessä tunnistin tarpeen tehdä selkeitä rajoituksia kehittämistyölleni. Työympäristöratkaisuun liittyvä turvallisuus on laaja kokonaisuus, ja tästä syystä tässä kehittämistyössä tarkasteltavaa turvallisuuden näkökulmaa ja osa-alueita oli tarve rajata koskemaan tietoturvallisuuden näkökulmaa. Tässä kappaleessa on esitelty kehittämistyölle tehdyt rajaukset.

Kehittämistyössä keskityin työympäristöhankkeen eri vaiheiden tarkasteluun, turvallisuusprosessin ja sitä koskevan toimintamallin kehittämiseen valitun turvallisuuden osa-alueen näkökulmasta.

Tarkasteltava turvallisuuden osa-alue oli tieto- ja tilaturvallisuus, sisältäen myös tietosuojaan liittyvän näkökulman. Työssä ei tarkasteltu muita tilaratkaisun kannalta tärkeitä turvallisuuden osa-alueita ja näkökulmia. Esim. palo-

ja pelastusturvallisuus, omatoimisen varautumisen näkökulma, sekä työturvallisuus ja henkilöturvallisuus rajattiin tarkastelun ulkopuolelle.

Tarkastelussa oli valtionhallinnon yhteiskäyttöinen työympäristöratkaisuprojekti, jossa tavoitteena suunnitella ja toteuttaa ns. toimistotyökäyttöön tarkoitettu tilaratkaisu, jossa voi olla myös yhteisiä asiakaspalvelutoimintoihin tarkoitettuja tiloja.

Tarkastelun ulkopuolelle rajattiin ns. käyttösidonnaiset valtion työympäristöratkaisut, jossa tilaratkaisu ja sen tarpeet ja vaatimukset poikkeavat toimistokäyttöön tarkoitetuista tilaratkaisuista hyvinkin merkittävästi. Tällaisia työympäristöjä ovat esimerkiksi poliisilaitokset, vankilat, laboratoriot, museot sekä puolustusvoimien sotilaskohteet.

Tarkastelu keskittyi fyysiseen työympäristöratkaisun (työpaikkaan) tieto- ja tilaturvallisuuden sekä tietosuojan näkökulmaan, eikä tarkastelussa huomioitu esim. työympäristön käyttäjän digitaalista tietojenkäsittely-ympäristöä, eli tiloissa käytettävien tietojärjestelmien, tietoverkkojen tai näiden teknisen tietoturvallisuuden näkökulmia. Työssä ei tarkasteltu myöskään mobiili- tai etätöskentelyyn, eli fyysisen työpaikan ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn liittyviä kysymyksiä.

3.3 Tutkimuskysymykset

Kehittämistyön kannalta koin tarpeelliseksi hyödyntää tutkivaa kehittämistöettä. Kehittämistyön tavoitteiden ja rajausten yhteydessä ryhdyin tunnistamaan ja määrittämään kysymyksiä, joihin lopputuloksen kannalta oli tarpeellista saada vastauksia.

Jaottelin kysymykset pääkysymykseen sekä tätä tukeviin apukysymyksiin. Pääkysymyksen avulla pyrin saamaan vastauksia kehittämistyön päätavoitteen näkökulmasta tärkeäksi koettuihin asioihin, apukysymykset tukivat pääkysymykseen liittyvän ymmärryksen syventämisessä.

Tutkimuskysymykset on esitelty seuraavaksi.

1. Pääkysymys:

- a. Miten tieto- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyvät osa-alueet sekä turvallisuuspalveluiden toteuttaminen huomioidaan ja ratkaistaan valtionhallinnon yhteiskäyttöisessä työympäristöratkaisuprojektissa asiakaslähtöisesti, jotta projektille asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa?

2. Apukysymykset:

- a. Millaisia tieto- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyviä tavoitteita ja linjauksia valtion yhteiskäyttöisille työympäristöratkaisuille on asetettu ja millaisia on suunnitteilla?
- b. Millaisia tieto- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyviä prosesseja, malleja, työkaluja, konsepteja ja menetelmiä on tällä hetkellä käytössä ja valmiina yhteiskäyttöisten työympäristöprojektien toteutusta varten?
- c. Millaisia turvallisuuteen liittyviä ongelmakohtia on havaittu jo toteutuneissa tai suunnitteilla olevissa työympäristöprojekteissa? Miten näitä on onnistuttu ratkaisemaan, mitkä ratkaisut ovat olleet onnistuneita ja mitkä eivät ole mahdollisesti olleet onnistuneita? Opit kokemuksista.
- d. Millaisia vaatimuksia tieto- ja tilaturvallisuutta sekä henkilötietojen suoja koskeva lainsäädäntö asettaa valtion yhteiskäyttöisissä tiloissa työskentelylle?
- e. Miten Senaatin asiakkaiden näkökulmasta nykyisiä valtion yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun suunnittelu- ja toteutusmalleja ja turvallisuusprosessia tulisi kehittää tieto- ja tilaturvallisuuden näkökulmasta?
- f. Kuinka tiloja käyttävät kokevat valtion yhteisessä käytössä olevan työympäristöratkaisun tieto- ja tilaturvallisuuden ja tietosuojan näkökulmasta, onko riittävä tietoturvallisuuden varmistaminen saavutettavissa yksittäisen virkamiehen tai työntekijän näkökulmasta?
- g. Mitkä esiin tulleista ongelmakohtista tai niiden ratkaisumalleista vaativat vielä jatkotoimenpiteitä, edelleen kehittämistä ja muutoksia. Onko nähtävissä tarpeita myös lainsäädännöllisille muutoksille?

3.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuskysymysten selvittämiseksi sekä kehittämistyön laadullisten tavoitteiden saavuttamiseksi käytin työssäni erilaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä.

Käytin kehittämistyössä tiedon ja aineiston hankinnan pääasiallisena menetelmänä kirjallisuuskatsausta. Valitsin menetelmäksi kirjallisuuskatsauksen koska se kuuluu Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2001) mukaan lähtökohtaisesti kaikkeen tieteelliseen tutkimukseen ja koin menetelmän toimivan hyvin järjestelmälliseen aineistoon hankintaan ja läpikäyntiin myös tässä kehittämistehtävässä. Kirjallisuuskatsaus on käytännössä tutkimusongelmaan liittyvän aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden kriittinen, tiivis erittely ja tämän pohjalta tutkijan oman päämäärän ohjaamana tehty synteesi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 240). Tässä kehittämistyössä käytin kirjallisuuskatsausta käytännössä tarvittavan tietoperustan luomiseen keräämällä ja käymällä analyttisesti läpi tarvittavaa ja aiheeseen soveltuvaa lähdeaineistoa.

Kirjallisuuskatsauksen avulla hain mm. tietoa valtion yhteiskäyttöisiä työympäristöjä koskevista yleisistä kehittämistavoitteista, ohjelmista, aiemmista tutkimuksista sekä selvitin ja kävin läpi Senaatti-kiinteistöillä olemassa olevan aineiston aiheeseen liittyen.

Lähdeaineiston keräämisen ja analysoinnin avulla minun oli mahdollista syventyä valtion yleisiin tavoitteisiin ja linjauksiin koskien toimitilojen kehittämistä, sekä samalla syventää omaa ymmärrystäni nykytilanteesta, sen mahdollisista ongelmakohdista, kehittämistarpeista sekä tuottaa teoreettinen näkökulma mm. käsitteiden määrittelyä varten.

Kirjallisuuskatsauksen lisäksi käytin laadullisena tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva menetelmä tilanteessa, jossa tavoitteena on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen sekä tarkoituksena kerätä kirjoittamatonta faktatietoa aiheesta (Vilka & Airaksinen, 2003, 63)

Kolmantena tutkimusmenetelmänä käytin kyselyä. Kysely on aineiston keräämistapa, jossa kysymysten muoto on vakioitu ja kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla (Vilka, 2014, 27). Kehittämistyön kannalta koin tärkeäksi pyrkiä selvittämään miten

yksittäiset tilojen käyttäjät kokevat valtion yhteisessä käytössä olevan työympäristöratkaisun tieto- ja tilaturvallisuuden ja tietosuojan näkökulmasta ja koetaanko että riittävä tietoturvallisuus on saavutettavissa yksittäisen virkamiehen tai työntekijän näkökulmasta.

Tutkimusmenetelmien avulla kerättyä tietoa on hyödynnetty koko kehittämistyön ajan. Tässä raportissa ei ole analysoitu tarkemmin kirjallisuuskatsauksen tai haastatteluiden sisältö ja tuloksia, mutta näiden toteutustapaa ja tuloksia yleisellä tasolla on esitelty hieman tarkemmin myöhemmässä kappaleessa.

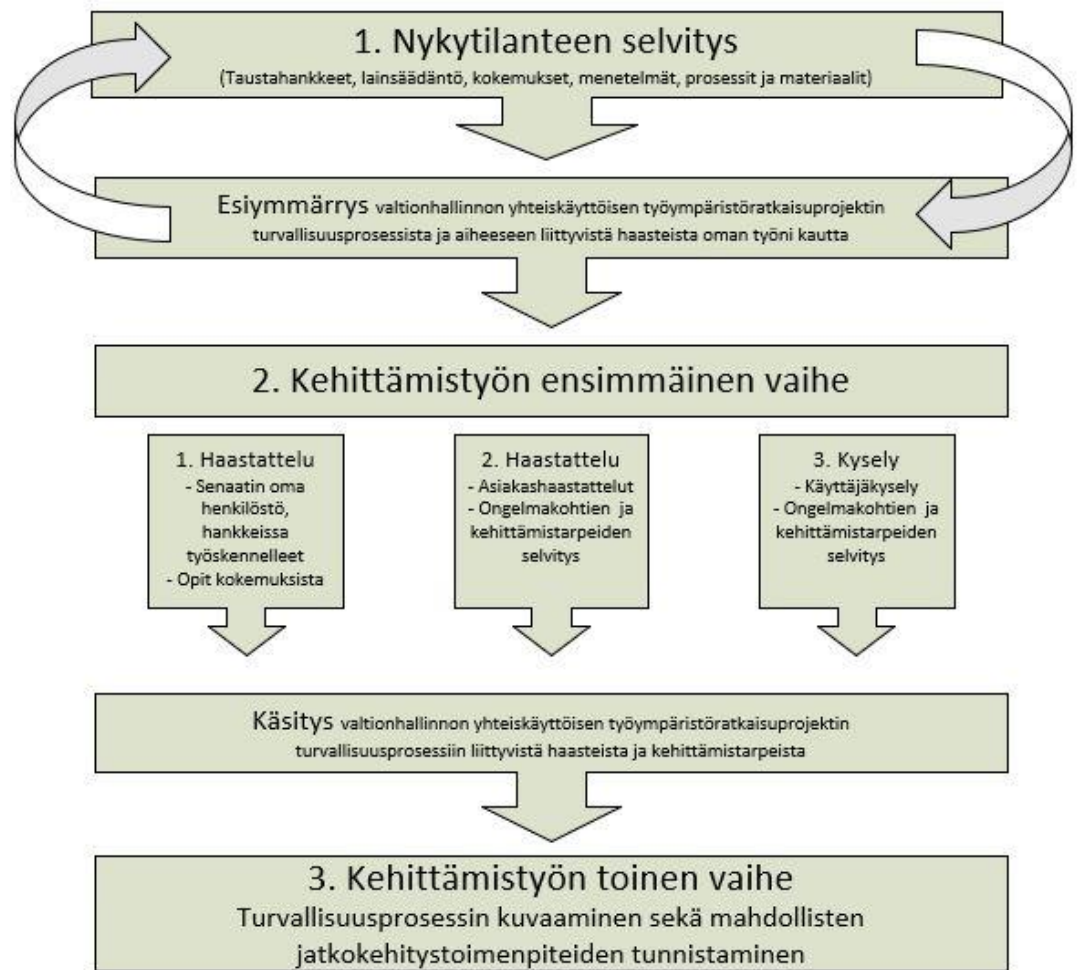
3.5 Toteutussuunnitelma

Kehittämistyöhön liittyvien tavoitteiden, tutkimuskysymysten laatimisen työlle tehtyjen rajausten ja tutkimusmenetelmien valinnan jälkeen laadin työlleni aikataulutetun toteutussuunnitelman.

Päädyin toteuttamaan kehittämistyöni kahdessa päävaiheessa, jota edelsi nykytilanteen selvittäminen. Nykytilanteen osalta minulla oli jo syntynyt esiyymmärrys siitä, millaisia haasteita aiheeseen liittyi sekä millaisilla ratkaisumalleilla näitä voitaisiin mahdollisesti ratkaista. Aiheeseen liittyvä esiyymmärrys oli muodostunut jo ennen kehittämistyön aloitusta syntyneiden kokemusteni, kollegoiden kanssa käytyjen keskusteluiden ja työni kautta syntyneen asiantuntemuksen kautta.

Päätin syventää ymmärrystäni perehtymällä aihekokonaisuuteen tarkemmin, jotta minulle syntyisi laajempi käsitys nykytilanteesta ja siihen liittyvistä kehittämistarpeista. Koin tärkeäksi, että selvitän millaisia yleisiä kehittämistavoitteita ja -hankkeita aiheeseen liittyen on käynnissä ja kehitteillä, mitä voimassa olevia lakeja ja asetuksia aiheeseen liittyen on olemassa ja mitä vaatimuksia sääntely asettaa valittujen turvallisuuden osa-alueiden näkökulmasta, sekä millaisia olemassa olevia ja jo kehitettyjä menetelmiä, prosesseja ja materiaaleja on käytettävissä kehittämistyön lopputuotosta varten.

Kehittämistyön toteutussuunnitelma on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 1. Kehittämistyön toteutus suunnitelma

3.6 Käsitteet

Tässä kehittämistyössä käytetyt käsitteet avattu seuraavaksi.

- **Työympäristöratkaisuprojekti:** Projekti eli hanke, joka on tarkkaan suunniteltu työ tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Työympäristöratkaisuprojektin päämääränä on suunnitella ja toteuttaa käyttäjille työtä tukevat tilat asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

- **Valtion yhteinen työympäristöratkaisu:** Fyysinen tilaratkaisu, joissa kahden tai useamman eri valtion viraston tai laitoksen työntekijät käyttävät yhdessä samoja työ-, tauko- ja sosiaalityötiloja. Työympäristö on monitilaympäristöä, jossa on työpisteet ovat nimeämättömiä. Joillakin virastoilla on oma kotipesä tehtäviin, joita ei voi esimerkiksi tietoturvasyistä johtuen hoitaa yhteisissä tiloissa.
- **Turvallisuusprosessi:** Säännönmukaisesti etenevä sarja turvallisuuden liittyviä toimintoja tai tapahtumia, joka tuottaa määritellyn lopputuloksen.
- **Toimintamalli:** Vakioitu tapa toteuttaa prosessin mukaisia toimintoja ja tehtäviä.
- **Salassa pidettävä tieto:** Viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Tietyt viranomaisen asiakirjat on kuitenkin säädetty salassa pidettäväksi. Asiakirjan salassapito voi perustua lakiin tai siten että laissa on säädetty, milloin viranomainen voi määrätä asiakirjan salassa pidettäväksi. Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat on kuvattu julkisuuslain 24§:ssä. Salassa pidettävä tieto ei ole välttämättä turvallisuusluokiteltu.
- **Turvallisuusluokiteltu tieto:** Tiedonhallintalain 18§:n mukaan valtion virastoissa ja laitoksissa toimivien viranomaisten, tuomioistuinten ja valitusasioita käsittelemään perustettujen lautakuntien on turvallisuusluokiteltava asiakirjat ja tehtävä niihin turvallisuusluokkaa koskeva merkintä sen osoittamiseksi, minkälaisia tietoturvasuostointimenpiteitä asiakirjaa käsiteltäessä noudatetaan. Turvallisuusluokkaa koskeva merkintä on tehtävä, jos asiakirja tai siihen sisältyvä tieto on salassa pidettävä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 2, 5 tai 7–11 kohdan perusteella ja asiakirjaan sisältyvän tiedon oikeudeton paljastuminen tai oikeudeton käyttö voi aiheuttaa vahinkoa maanpuolustukselle, poikkeusoloihin varautumiselle, kansainvälisille suhteille, rikosten torjunnalle, yleiselle turvallisuudelle tai valtion- ja kansantalouden toimivuudelle taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla Suomen turvallisuudelle. Turvallisuusluokiteltu tieto on aina myös salassa pidettävä. Turvallisuusluokitusmerkinnällä kerrotaan tiedon käsittelijälle, miten tietoa tulee käsitellä.
- **Kansainvälinen turvallisuusluokiteltu tietoaineisto:** Kansainvälisellä turvallisuusluokitellulla tietoaineistolla tarkoitetaan kansainväli-

sistä tietoturvaluusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) tarkoitettua *erityissuojattavaa tietoa*, jota Suomen on kansainvälisen sopimuksen tai EU:n turvallisussääntöjen perusteella suojattava. Kansainvälisiä turvallisuuksuokiteltuja tietoaaineistoja ovat siten Suomeen toimitetut asiakirjat, aineistot, materiaalit ja näihin sisältyvät tiedot, joihin luovuttaja on tehnyt turvallisuuksuokkamerkinnän kansainvälisen tietoturvaluusvelvoitteen mukaisesti.

- **Henkilötieto:** Henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Henkilötietoja ovat sellaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti esimerkiksi yhdistämällä yksittäinen tieto johonkin toiseen tietoon, joka mahdollistaa tunnistamisen. Henkilö voidaan tunnistaa esimerkiksi nimen, henkilötunnuksen tai jonkin hänelle tunnusomaisen tekijän perusteella. Esimerkiksi henkilön nimi, kotiosoite, puhelinnumero, auton rekisterinumero, potilastiedot ovat henkilötietoja.
- **Tietoturva:** Hallinnollisia ja teknisiä toimenpiteitä ja järjestelyitä, joilla pyritään varmistamaan salassa pidettävän tai turvallisuuksuokitellun tiedon saatavuus, luottamuksellisuus ja eheys.
- **Tietosuoja:** Hallinnollisia ja teknisiä toimenpiteitä ja järjestelyitä, joilla pyritään varmistamaan henkilötietojen asianmukainen käsittely ja niiden yksityisyydensuojan säilyminen henkilötietoja käsitellessä.
- **Tilaturvallisuus:** järjestelyt, joiden tavoitteena on luoda häiriötön ja turvallinen työskentely- ja asiointiympäristö, estää tiedon tai materiaalin anastaminen, suojata kiinteää omaisuutta sekä ennaltaehkäistä vahingontekoja ja muuta rikollista toimintaa.

4 Nykytilanteen selvitys

4.1 Aihetta koskeva lainsäädäntö, ohjeet ja suositukset

Salassa pidettävien ja turvallisuusluokiteltujen tietojen käsittelyä sekä henkilötietojen suojaa koskeva lainsäädäntö asettaa valtionhallinnon virastoille ja laitoksille tiedonhallintaan ja tietoturvaluustoimenpiteisiin liittyviä vähimmäisvaatimuksia, jotka tulee huomioidavaksi myös valtion yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisussa. Tiedonhallinta perustuu viranomaisen tarpeisiin ja olennaista on tunnistaa keskeiset riskit, suunnitella ja toteuttaa tarvittavat tietoturvaluustoimenpiteet.

Tietoturvaluustoa koskevat tarpeet ja vaatimukset tulee huomioida tilaratkaisun suunnittelu- ja toteutusvaiheessa sekä ennen kaikkea tilojen käytön aikana, jolloin suojattavia aineistoja käsitellään tiloissa. Työympäristöratkaisuprojektin suunnittelu- ja toteutusvaiheissa käsitellään myös suojattavia tietoaineistoja esim. tilaratkaisun turvallisuussuunnittelun yhteydessä käsitellään ja laaditaan tyypillisesti salassa pidettäviä tai turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja.

Lakien ja asetusten lisäksi myös erilaiset sopimukset kuten esimerkiksi osapuolten väliset turvallisuus- ja valmiussopimukset ja vuokrasopimukset asettavat turvallisuusvaatimuksia ja velvoitteita sekä myös mahdollisia reunaehtoja, jotka tulee huomioidavaksi työympäristöratkaisuprojektin eri vaiheissa sekä tilojen käytön aikana.

Viranomaisen salassa pidettävän ja turvallisuusluokitellun tiedon suojaamista säätelevät keskeiset säädöksiä ovat seuraavat:

- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999),
- Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019),
- Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019).

Tiedonhallintalain 12-17 §:ssä on säädetty tietoturvallisuuteen liittyvistä vähimmäisvaatimuksista, joita valtionhallinnon viranomaisten tulee noudattaa toiminnassaan. Tiedonhallintalain asettamien vaatimusten mukaisesti työympäristöratkaisuprojektin kannalta ja työtilojen suunnittelussa huomioitavia keskeisimpiä asioita on mm. seuraavat:

- 12§ Luotettavuutta edellyttävien tehtävin tunnistaminen ja luotettavuudesta varmistuminen
  - Tiedonhallintayksikön on tunnistettava ne tehtävät, joiden suorittaminen edellyttää sen palveluksessa olevilta tai lukuun toimivilta henkilöiltä erityistä luotettavuutta. Henkilöturvallisuusselvityksen laatimisen edellytyksistä säädetään turvallisuusselvityslaisissa (726/2014).
- 13 § Tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus
  - Tiedonhallintayksikön on selvitettävä olennaiset tietojenkäsittelyyn kohdistuvat riskit ja mitoitettava tietoturvaluustoimenpiteet riskiarvioinnin mukaisesti.
  - Tiedonhallintayksikön ja sen yhteydessä toimivan viranomaisen on huolehdittava toimintaympäristönsä tietoturvallisuudesta niin tietoaineistojen kuin tietojärjestelmien osalta.
  - Tietoturvaluustoimenpiteitä on arvioitava riskiperusteisesti. Riskien arvioinnissa tulee huomioida käsiteltävien tietojen laatu ja määrä, esimerkiksi tietojen kasautumisvaikutus.
- 15 § Tietoaineistojen turvallisuuden varmistaminen
  - Varmistettava tarpeellisin tietoturvaluustoimenpitein, että tietoaineistot on suojattu teknisiltä ja fyysisiltä vahingoilta.
  - Tietoaineistoja on käsiteltävä ja säilytettävä toimitiloissa, jotka ovat tietoaineiston luottamuksellisuuteen, eheyteen ja saatavuuteen liittyvien vaatimusten toteuttamiseksi riittävän turvallisia.

Tiedonhallintalain 18 §:ssä tarkoitettujen asiakirjojen turvallisuusluokittelusta, turvallisuusluokiteltaviin asiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä sekä turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen käsittelyä koskevista tietoturvaluokittelumenpiteistä valtionhallinnon viranomaisissa on säädetty Valtioneuvoston asetuksessa asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019).

Turvallisuusluokitteluasetuksen 9 §:n mukaisesti tiedonhallintayksikön on määriteltävä fyysisesti suojatut turvallisuusalueet turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen käsittelyn ja tietojärjestelmien suojaamiseksi. Asetuksen mukaisia turvallisuusalueita ovat fyysisesti suojatut hallinnolliset alueet ja turva-alueet.

Lain asettamien vähimmäisvaatimusten soveltamiseksi ja täytäntöönpanemisen tueksi on laadittu Valtionvarainministeriön tiedonhallintalautakunnan julkaisemia suosituksia, jotka ovat tarkoitettu kaikille salassa pidettäviä tai turvallisuusluokiteltuja tietoja käsitteleville, ensi tilassa valtion virastoissa ja laitoksissa toimiville tiedonhallintayksiköille ja viranomaisille. Suositukset antavat yleiset linjaukset tietojen käsittelyyn, ja antavat viranomaisille ohjeita ja ns. ”kättä pidempää” vähimmäisvaatimusten tulkitsemiseksi ja täyttämiseksi. Näiden suositusten ei ole kuitenkaan tarkoitus toimia sellaisinaan käsittely- tai suunnitteluohjeina, vaan ne toimivat nimensä mukaisesti suosituksina joiden avulla tiedonhallintayksiköt voivat järjestää tiedonhallinnan omassa organisaatiossaan asianmukaisella ja lain vaatimalla tavalla sekä esim. laatia tarkemmat ohjeet oman organisaationsa käyttöön.

Keskeiset Tiedonhallintalautakunnan suositukset ja ohjeet ovat seuraavat:

- *Suosituskoelma tiettyjen tietoturvaluokittelusääntöjen soveltamisesta (2020)*
- *Suositus turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä (2021)*

Mikäli suunnittelun kohteena olevan tilaratkaisun käyttäjäorganisaatio käsittelee toiminnassaan ja tulee myös käsittelemään suunniteltavissa tiloissa kansainvälistä turvallisuusluokiteltua tietoa, tulee myös sitä koskeva lainsäädäntö ja ohjeistot huomioitaviksi. Näitä ovat ainakin Laki kansainvälisistä tietoturvelvoitteista (588/2004), Ulkoministeriön julkaisema kansainväli-

sen turvallisuusluokitellun tietoaineiston käsittelyohje (2020) sekä EU neuvoston turvallisuussäännöt (2013/488/EU). Kansainvälistä turvallisuusluokiteltua tietoaineistoa koskevat käsittelyvaatimukset ovat paikoin kansallisia vähimmäisvaatimuksia ja suosituksia tarkemmat ja myös tiukemmat, eikä niistä viranomaisen voi omalla arviollaan ja päätöksellään poiketa.

Henkilötietojen suojan osalta tietosuojalainsäädännössä on säädetty edellytyksistä, joilla henkilötietoja voidaan käsitellä. Henkilötietoja käsitellessä tulee huomioida tietosuojalainsäädäntö, jonka mukaan on toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet tietosuojariskejä vastaavan turvallisuustason varmistamiseksi. Henkilötietojen käsittelyyn liittyvät yleissäädökset ovat EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679) sekä sitä täydentävä kansallinen tietosuojalaki (1050/2018). Nämä sisältävät säännöksiä henkilötietojen käsittelystä sekä vaitiolovelvollisuudesta. Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018) sisältää myös säännöksiä muun muassa henkilötietojen käsittelystä rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta ja yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä.

Valtion virastojen ja laitosten on myös huomioitava toimintaansa ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvät erillislait (kuten toimialakohtainen erityislainsäädäntö) tai muut tietoturvallisuuteen vaikuttavat velvoitteet kuten esim. sopimukset, jotka tulee myös huomioida työympäristön turvallisuusratkaisujen suunnittelussa ja käytön aikaisessa toiminnassa.

Keskeiset lait, asetukset, ohjeet ja suositukset on esitetty kootusti seuraavassa taulukossa.

Lainsäädäntö tai ohjeistus	Esimerkkejä
EU:n lainsäädäntö	EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
Kansallinen lainsäädäntö	Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) Tietosuojalaki (1050/2018) <i>Laki kansainvälisistä tietoturvalvelvoitteista (24.6.2004/588)*</i>
Asetukset, joilla täydennetään Suomen lakia	Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019)
Viranomaismääräykset ja -ohjeet, suositukset	Tiedonhallintalautakunnan suositukset <ul style="list-style-type: none"> Suosituskokoelma tiettyjen tietoturvaluokitteluseurainten soveltamisesta Suositus turvallisuusluokiteltavien asiakirjojen käsittelystä Salassa pidettävät tiedot ja asiakirjat – suositus (tulossa, tilanne 24.10.2021) Vahti-ohjeet (säädosmuutokset huomioiden) <i>EU:n turvallisuusluokiteltujen tietojen suojaamista koskevista turvallisuusseurainnoista (2013/488/EU)*</i> <i>Kansainvälisen turvallisuusluokittelun tietoaineiston käsittelyohje (2020)*</i>
Sopimukset	Senaatin ja virastojen väliset turvallisuus- ja valmiussopimukset Vuokrasopimukset

Kuva 2. Lainsäädäntö ja ohjeistus

4.2 Eri osapuolten vastuut ja velvoitteet

Lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin ja eri osapuolten velvollisuuksiin liittyen huomioitava asia on se, että yhteisten työympäristöjen käyttäjinä toimivat valtionhallinnon virastot ja laitokset ovat vastuussa oman toimintansa turvallisuudesta. Tämän kehittämistyön aiheen näkökulmasta suojattavien tietoaineistojen asianmukaisesti käsittelystä ensisijainen vastuu on käyttäjäorganisaatioilla. Senaatti-kiinteistöjen tehtävä on valtion liikelaitoksena mm. toimia valtion työympäristöasiantuntijana sekä tuottaa valtiolle tilapalveluja sekä toimia tilahankkeissa rakennuttajana. Senaatti pyrkii asemassaan ja toiminnallaan edesauttamaan toimitilojen turvallisuusvaatimusten täyttämistä.

Senaatti-kiinteistöt vastaa toimitilojen turvallisuuteen ja varautumiseen liittyvistä lakisääteisistä vastuista niissä valtion omistamissa kiinteistöissä, jotka ovat Senaatin hallinnassa. Senaatin vastuulle kuuluvat kiinteistön turvallisuuteen liittyen mm. poistumistiet, pelastussuunnitelmat, alkusammutuskalusto, palovaroittimet, sammutusjärjestelmät, väestönsuojan kalusteet ja ylläpito. Monen käyttäjän virastotalokohdeissa Senaatin vastuulle voi kuulua myös yleisten ja yhteisten tilojen turvallisuusratkaisut. Laajempia vuokratilojen turvallisuuden vastuita Senaatti hoitaa erikseen vuokra- ja palvelusopimuksissa sovitun mukaisesti. Esimerkiksi vuokratilojen turvallisuusjärjestelmät, pääkäyttöteh-

tävät ja vartiointipalvelut voivat kuulua Senaatin toteutus- ja ylläpito-vastuulle, mikäli niistä on käyttäjän kanssa sovittu erikseen palvelusopimuksella.

Tilojen käytön aikaisen tietoturvan ja tietosuojan riittävä varmistaminen kuuluu käyttäjäorganisaation vastuulle.

Valtion uuden toimitilastrategian (2021) linjauksissa todetaan, että säädöksissä ei ole tunnistettu esteitä salassa pidettävän tiedon tai henkilötietojen käsittelylle yhteisissä työympäristöissä silloin kun tiedon suojaaminen toteutetaan asianmukaisella tavalla. Toimeenpanossa otetaan huomioon tehtävä- ja hallinnonalakohtaiset erityispiirteet. (Valtioneuvoston periaatepäätös valtion toimitilastrategiaksi, VM, 16.12.2021)

4.3 Nykyiset prosessit, menetelmät ja materiaalit

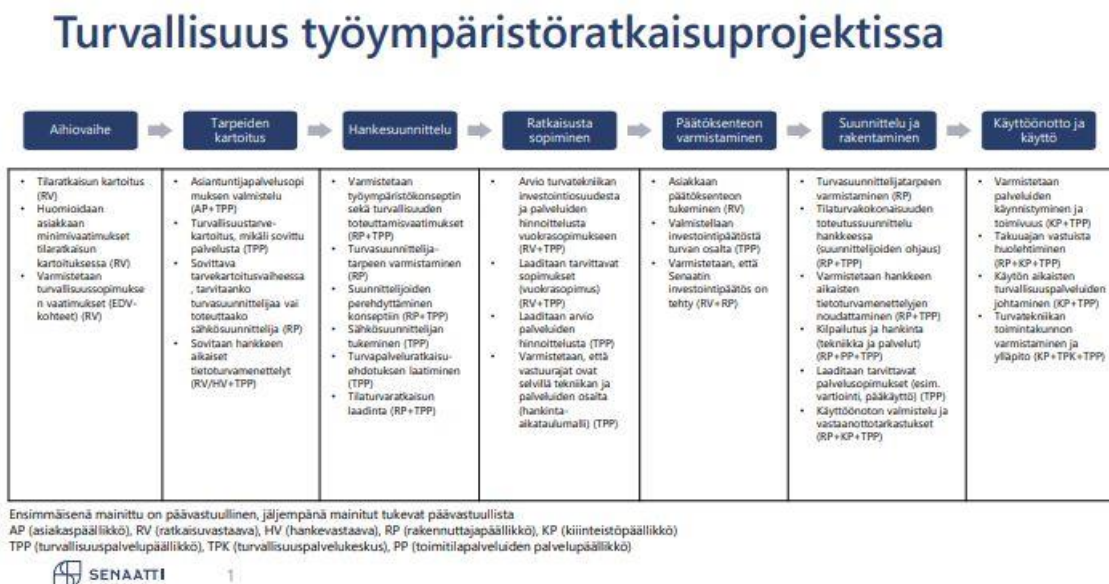
Kirjallisuuskatsauksen avulla löysin lukuisia kehittämistyön kannalta hyödyllisiä aineistoja Senaatti-kiinteistöjen omista sisäisistä materiaali-pankeista. Soveltuvan lähdeaineiston löytämiseksi haastattelin myös turvallisuusyksikön silloista turvallisuuspäällikköä Matti Koskista, joka oli laatinut ja kehittänyt runsaasti yhteiskäyttöisten työympäristöprojektien turvallisuuteen liittyvää materiaalia sekä ratkaisumalleja. Aineistoja ja ratkaisumalleja kehitettiin edelleen tämän kehittämistyön aikana. Kehittämistyön aikana oli käynnissä Poriin suunniteltu kokoluokaltaan laaja valtion ja myös kunnan toimijoiden yhteiskäyttöiseen työympäristöratkaisuun tähtäävä projekti, jonka käyttöön turvallisuuden liittyviä aineistoja sekä uusia toiminta- ja sopimusmalleja kehitettiin ja myös pilotoitiin.

Tässä on esitelty tiiviisti olennaisimmat lähteet, tausta-aineistot ja tukimateriaali, joita on hyödynnetty tämän kehittämistyön lopputuotoksena syntyneen turvallisuusprosessikuvauksen kehittämisessä. Lähdeaineisto on jaoteltu teemoittain.

Työympäristöhankkeiden turvallisuuteen liittyvä aineisto:

Turvallisuus työympäristöratkaisuprojekteissa -ohjeessa on kuvattu Senaatti-kiinteistöjen sisäistä työnjakoa turvallisuusasioihin liittyen työympäristöratkaisuprojektin eri vaiheissa. Kuvauksessa on määriteltyä olennaisimmat turvallisuuteen liittyvät osa-alueet ja tehtävät, jotka jokaisessa Senaatti-kiinteistöjen työympäristöratkaisuprojektissa tulee huomioidavaksi.

Kuvaus toimii Senaatti-kiinteistöjen sisäisenä ohjeena ja määrittää eri osapuolten tehtävät ja vastuut tilahankkeen aikana sekä myös käytön aikana. Kuvaus ei ota kantaa muiden hankkeen osapuolten tehtäviin ja vastuisiin. Esimerkiksi Asiakkaana toimivan tilojen käyttäjän tehtäviä ja vastuita ei ole tässä kuvauksessa tarkemmin käsitelty.

Kuva 1. Turvallisuus työympäristöratkaisuprojekteissa

Yhteisten työympäristöjen turvallisuuteen ja turvallisuuspalveluihin liittyvä aineisto:

Turvallisuus ja turvallisuuspalvelut yhteisissä työympäristöissä -ohjeessa kuvataan kootusti yhteisten työympäristöjen ja asiakaspalvelutilojen turvallisuuteen ja turvallisuuspalveluiden toteuttamiseen liittyviä seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon tilojen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä käytön aikana. Taulukoissa esitetään suosituksia ratkaisuksi sekä myös eri tehtävien hoitamiseen liittyvät roolit Senaatin ja asiakkaan välillä yleisellä tasolla. Tässä asiakirjassa on nostettu esille seuraavat kokonaisuudet:

- Toiminnan turvallisuuden varmistaminen ja turvallisuuteen liittyvistä menettelytavoista sopiminen
- Tiloihin ja toimintaan kohdistuvat yleiset vaatimukset
- Asiakkaiden turvallisuusvaatimukset
- Turvallisuuspalvelut
- Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus, tilojen vyöhykkeistäminen
- Asiakaspalvelu- ja vastaanottotilojen turvallisuus
- Salassa pidettävän ja henkilötietoja sisältävien tietoaineiston käsittely- ja säilytysperiaatteet
- Vieraidenhallinta
- Henkilöstön perehdyttäminen ja koulutus

Ohje oli tätä raporttia kirjottaessani vielä luonnosvaiheessa ja kommenttikierroksella.

Tietoturva ja tietosuoja monitilassa –raportissa tarkastellaan monitilakonseptia ja siihen liittyviä tietoturva- ja tietosuojakysymyksiä (KPMG, 04/2020). Raporttia on mahdollista käyttää tukiaineistoja yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisuprojektin valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa.

Kohdekohtainen turvallisuussopimusmalli, jonka avulla sovitaan kaikkien kohteeseen sijoittuvien organisaatioiden kanssa turvallisuuteen liittyvistä menettelytavoista. Sopimus kattaa rakennushankkeen sekä ylläpidon aikaisen toiminnan ja ohittaa mahdolliset asiakaskohtaiset turvallisuussopimukset kyseisen kohteen osalta.

Turvallisuusvaatimukset Valtion ulkopuoliselle vuokranantajalle - malliasiakirja, jonka sisältö tarkennetaan yhdessä asiakkaan kanssa kyseiseen vuokraukseen sopivaksi karsimalla ehdoista vuokrauksen kannalta tarpeettomat vaatimukset asiakkaan tekemän riskienarvioinnin ja -päätöksen pohjalta. Vaatimukset liitetään Senaatin tekemiin sisään- ja edelleenvuokrasopimuksiin.

Senaatti-konsernin kiinteistö- ja toimitilaturvallisuusperiaatteet, joita sovelletaan Senaatin vastuulla olevien tilojen turvallisuusratkaisujen toteutuksessa. Periaatteissa esitettyjä toimintatapoja ja periaatteiden liitteenä olevia eri turvallisuusalueita varten laadittuja suosituksia yksityiskohtaisempia vähimmäisvaatimuksia voidaan soveltaa myös asiakkaan tilojen turvallisuusratkaisujen toteutuksessa, ellei muita vaatimuksia ole käytettävissä.

Valmisteilla olevat ohjeet ja konseptit

Tätä kehittämistyötä tehdessäni oli valmisteilla valtion yhteisten työympäristöjen kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuskonsepti, joka kokoaa osin jo aiemmin lueteltuja aineistoja. Konseptointityö on osa toimitilastrategiassa määritettyjä kehittämistehtäviä. Konsepti pitää sisällään seuraavat aihekokonaisuudet:

- Tiivistelmä yhteisten työympäristöjen toimitilaturvallisuudesta
- Turvallisuus- ja turvallisuuspalvelut yhteisissä työympäristöissä
- Toimitilaturvallisuuden periaatteet yhteisissä työympäristöissä
- Pelisäännöt ja toimintaohjeet työntekijälle

4.4 Senaatti-kiinteistöjen haastattelu

Kehittämistyön suunnitelman mukaisesti haastattelin ensimmäisessä vaiheessa Senaatin omaa henkilöstöä, jotta omassa organisaatiossani syntyneet kokemukset voidaan käydä kootusti aluksi läpi.

Valitsin haastateltavaksi Porin yhteisessä työympäristöratkaisuprojektissa työskennelleitä avainhenkilöitä. Porin yhteistilahanke oli tätä raporttia kirjoittaessani merkittävin ja laajin valtion toimijoiden yhteiseen käyttöön tähdännyt työympäristöhanke Suomessa. Tästä syystä siinä syntyneet kokemukset ja opit oli tärkeä käydä läpi tätä kehittämistyötä varten.

Haastattelu tehtiin ryhmähaastatteluna 24.11.2021 ennakkoon toimitettujen teemakysymysten perusteella. Haastateltaviksi henkilöiksi valitsin hankkeen projektipäällikkönä toimineen Sinikka Selänteen, turvallisuuspäällikkö Matti Koskisen sekä turvallisuuspalvelupäällikkö Juho Papposen, jotka kaikki olivat toimineet keskeisissä rooleissa hankkeen turvallisuuteen ja turvallisuuspalveluihin liittyvien kysymykset parissa. Haastattelun tavoitteena oli selvittää, millaisia ongelmakohtia hankkeen aikana oli kohdattu ja miten näitä oli pyritty ratkaisemaan, sekä mitkä ratkaisumallit ovat olleet toimivia ja mitkä puolestaan mahdollisesti eivät. Samalla minun oli mahdollista käydä läpi myös kehittämistyöni tulevia vaiheita ja saada kommentteja siihen liittyen.

Tämän haastattelun yhteydessä sain myös vinkkejä mitkä asiakasorganisaatiot ja heidän edustajat kannattaisi haastatella asiakasnäkökulman syventämiseksi.

Tässä raportissa ei esitellä tarkemmin haastattelun tuloksia vaan sen avulla kerättyä tietoa on hyödynnetty lopputuotoksena syntyneen turvallisuusprosessin ja toimintamallin laatimisessa.

4.5 Kyselytutkimus

Osana tätä kehittämistyötä teetin tieto- ja tilaturvallisuusaiheisen käyttäjäkyselyn. Kysely päätettiin toteuttaa tämän kehittämistyön kanssa samaan aikaan käynnissä olleen Joensuun yhteisen työympäristöratkaisun käyttäjäorganisaatioiden henkilöstölle.

Joensuun yhteiskäyttöisen työympäristön tulevia käyttäjiä olivat Ely-keskus, Aluehallintovirasto, Maanmittauslaitos, TE-toimisto, Digi- ja väestötietovirasto.

Kyselyn toteutusajankohta määräytyi hankkeen aikataulun mukaisesti. Hanke oli kyselyä tehtäessä jo edennyt rakentamisvaiheeseen, jolloin tilaratkaisua koskevat suunnitelmat olivat siis jo valmistuneet eikä niihin voinut enää merkittävästi vaikuttaa.

Kyselyn tarkoituksena oli pyrkiä selvittämään miten tulevan tilaratkaisun käyttäjät kokevat yhteisen työympäristöratkaisun tieto- ja tilaturvallisuuden sekä tietosuojan hallinnan näkökulmasta.

Tavoitteena oli selvittää,

- koetaanko riittävän tietoturvallisuuden tason ja henkilötietojen suojan olevan saavutettavissa,
- mitkä asiat ja tilanteet koetaan ongelmallisiksi tietojen suojaamisessa ja
- mitkä ovat puolestaan keskeisimmät ja tärkeimmiksi koetut ratkaisut ja toimenpiteet, joilla tietoaineistojen turvallisuus voidaan varmistaa työskentelyn aikana.

Kysely toteutettiin Webropol-kyselytyökalun avulla loppuvuodesta 2021. Kysely rakennettiin siten, että siihen oli mahdollista vastata täysin anonyymista, jonka odotettiin parantavan vastaajien määrä ja myös vastausten laatua. Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä.

Kysely koostui neljästä osa-alueesta:

- Tietoturvariskit
- Tietoturvallisuustoimenpiteet
- Kehittämistarpeet
- Koettu turvallisuuden tunne

Tulosten avulla pyrittiin tunnistamaan käynnissä olleeseen Joensuun yhteiseen työympäristöratkaisuun liittyviä ongelmakohtia tieto- ja tilaturvallisuuden sekä henkilötietojen hallinnan näkökulmasta.

Kyselyn avulla saatuja tuloksia on tarkoitus myös hyödyntää laajemmin valtion yhteiskäyttöisten tilojen suunnitteluprosessin ja ohjeiden kehittämisessä sekä ennen kaikkea tämän kehittämistyön lopputuloksena syntyneen toimintamallin kehittämisessä. Turvallisuuskyselyä oli tarkoitus myös pilotoida tiedonkeruu- ja vaikuttamismenetelmänä, jota voisi käyttää jatkossa myös muissakin yhteiskäyttöisissä työympäristöhankkeissa.

Kyselyyn vastasi 81 henkilöä ja kyselyn tulokset käytiin läpi käyttäjäorganisaatioiden turvallisuusvastaavien kanssa helmikuussa 2022. Kyselyn tuloksista laadittiin yksityiskohtainen raportti, joka myös luovutettiin hankeorganisaation sekä käyttäjien turvallisuusvastaavien käyttöön.

Tässä julkisessa kehittämistyön raportissa ei käsitellä kyselyn tuloksia yksityiskohtaisesti, mutta seuraavaksi on esitetty kyselyn vastausten perusteella tehty yhteenveto, keskeiset havainnot sekä hankeorganisaatiolle esitetyt kehittämistoimenpiteet.

4.6 Kyselyn yhteenveto ja omat havainnot

Valtaosa vastaajista tuntuu kokevan yleistä epäluuloa yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun toimivuutta kohtaan. Työympäristöratkaisun muutos ja siihen liittyvien työskentelytapojen uudistaminen koetaan merkittävänä tähän vaikuttavana tekijänä. Suuri osa vastaajista on siirtymässä huonetoimistosta suoraan yhteiskäyttöiseen monitilaympäristöön.

Suojattavien tietoaaineistojen turvallinen käsittely ja puhtaan pöydän periaatteen noudattaminen koetaan hankalaksi, osittain johtuen siitä, että jo pelkästään monitilaympäristössä työskentely ja siihen liittyvät käytännön toimintamallit oman tekemisen kautta vaikuttavat olevan suurelle osalle vierasta.

Erityisesti keskustelutilanteet koetaan kaikkein hankalimmiksi. Pääosin huoli liittyy siihen, että joku samassa tilassa oleva ”luvallinen” toisen organisaation työntekijä tai virkailija kuulee vahingossa luottamuksellisia asioita, joita ei saisi kuulla. Ulkoisia uhkatekijöitä ei koeta niin merkittäviksi riskeiksi.

”Naapuriviraston” työntekijät koetaan tietoturvaa- ja suojaa heikentäviksi, vaikka lainsäädännön näkökulmasta myös oman viraston työntekijät ovat yhtä lailla sivullisia, mikäli eivät ole käsiteltävään tietoon oikeutettuja.

Vetäytymistilojen ja säilytysratkaisujen riittävyys ja käyttö mietityttää. Paperiaineiston käsittelyä on ilmeisesti melko paljon ja aineistojen suojaaminen työpäivän aikana koetaan hankalaksi.

Hankeorganisaatiolle pohdittavaksi esitetyt kehittämistoimenpiteet:

Tulevat tilajärjestelyt ja turvallisuuden varmistamiseen tarkoitetut ratkaisut tuntuvat olevan käyttäjille vieraita, suunniteltujen ratkaisujen läpikäynnin tarve on syytä varmistaa.

- Onko laajamittaisesti salassa pidettäviä tietoaaineistoja käsittelevät ryhmät/henkilöt tunnistettu riittävällä tavalla, onko lähtötiedot edelleen samat?
- Vetäytymistilojen riittävyys vs. ylibuukkaus/tuleva käyttöaste?
- Yhteisen työympäristön tietoturvakäytäntöihin ja pelisääntöihin liittyvä valmennus ja sen kohdentaminen on hyvä varmistaa. Miten käyttäjäorganisaatiot ovat huomioineet tämän omassa toiminnassaan?

Toimivien tietoturvakäytänteiden käyttöönottoon on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

- Yhteistiloihin tulee laatia johdon hyväksymät tietoturvaohjeet, joihin käyttäjät perehdytetään ja kaikki sitoutetaan. Valmennus syytä aloittaa hyvissä ajoin ennen tiloihin siirtymistä, esihenkilöt avainroolissa.
- Käytön aikainen käyttäjien välinen yhteistyö turvallisten toimintatapojen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi on syytä varmistaa. Turvaryhmän toiminta?
- Turvallisuusperehdytysten tulee olla jatkuvaa ja kytkeä mukaan koulutus- ja perehdytysohjelmiin.

4.7 Asiakashaastattelut

Kehittämistyön tavoitteiden kannalta tärkeimmiksi koin Senaatin asiakasorganisaatioiden haastattelut. Haastatteluiden avulla oli mahdollisuus kuulla suoraan käyttäjäorganisaatioiden avainhenkilöiden ajatuksia aiheeseen liittyen. Haastattelun toimiessa laadullisena tutkimusmenetelmänä, haastattelut mahdollistivat myös hyvän tilaisuuden kahdensuuntaiseen vuorovaikutukseen asiakasrajapinnassa. Haastatteluiden avulla oli mahdollisuus kerätä ainutlaatuista tietoa, saada suoraa palautetta sekä myös välittää ajankohtaista tietoa aiheeseen liittyvistä teemoista.

Tavoitteena oli haastatella käyttäjäorganisaatioiden edustajia valtion yhteisen työympäristöratkaisun tieto- ja tilaturvallisuusteemoihin liittyen.

Haastatteluiden avulla pyrittiin tunnistamaan ja syventymään käyttäjäorganisaation näkökulmasta havaittuihin mahdollisiin ongelmakohtiin sekä siihen minkälaisilla ratkaisumalleilla nämä tulisi pyrkiä huomioimaan ja käsittelemään työympäristöhankkeessa eli tilojen suunnittelu ja toteutusvaiheessa.

Lisäksi pyrin selvittämään, oliko tiedossa jotain ongelmakohtia, joihin ei tällä hetkellä ollut haastateltavien näkemyksen mukaan ratkaisumallia olemassa.

Kehittämistyön aikana suoritin yhteensä neljä asiakashaastattelua, jotka toteutettiin teemahaastatteluina. Haastattelut toteutettiin siten, että varmistin ensin haastateltavien käytettävyyden haastattelua varten. Kun haastattelu oli saatu sovittua, toimitin haastateltaville teemahaastattelun saateen, joka sisälsi haastattelun taustoituksen, tausta-aineiston sekä haastattelun temakysymykset enakkoon tutustuttavaksi.

Haastatteluihin valitsin kaksi pääteemaa, jotka sisälsivät vielä alateemoja tai tarkentavia kysymyksiä, joihin toivoin saavani haastatteluiden avulla vastauksia.

Teema 1 - Ongelmakohdat ja kehittämistarpeet (opit kokemuksista)

- Millaisia turvallisuuden ja turvallisuuspalveluiden toteuttamisen ja näistä ratkaisemiseen liittyviä mahdollisia ongelmakohtia teidän organisaationne on tunnistettu ja mistä nämä mielestänne johtuvat? Mikäli ongelmakohtia on useita, nimeä TOP3.

Teema 2 - Työympäristöhankkeessa käytettävät ratkaisumallit

- Millaisia menetelmiä ja toimintamalleja hankkeessa tulisi teidän näkemyksen mukaan käyttää turvallisuuden ja turvallisuuspalveluihin liittyvien asioiden käsittelyyn ja niiden ratkaisemiseen työympäristöhankkeessa? Erityisesti millaisia viestinnällisiä, johtamiseen ja yhteistyöhön liittyviä keinoja teidän näkemyksen mukaan hankkeessa tulisi käyttää?
- Missä vaiheessa työympäristöhanketta turvallisuuden ja turvallisuuspalveluihin liittyviä asioita tulisi valmistella, esitellä, päättää ja niiden edistymistä seurata?
- Millaisia työryhmiä turvallisuuden ja turvallisuuspalveluihin liittyen asioiden käsittelyyn ja valmisteluun tulisi perustaa?
- Miten viestintää ja päätöksentekoa tulisi tukea hankkeessa?

Haastateltavat käyttäjäorganisaatiot valittiin yhdessä Senaatin asiakaspäälliköiden sekä yhteisissä työympäristöhankkeissa työskennelleiden projektipäälliköiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Tavoitteena oli valita haastateltaviksi sellaiset käyttäjäorganisaatiot ja heidän edustajansa, joilla oli kokemusta yhteiskäyttöisistä työympäristöhankkeista ja joilla on asiantuntemusta aiheeseen liittyvistä ongelmakohdista ja kehittämistarpeista.

Tätä kehittämistyötä varten suoritin seuraavat asiakashaastattelut:

- Maanmittauslaitos (7.2.2022)
  - Toimitilapäällikkö Elina Aaltonen
- Valtori (16.2.2022)

- Turvallisuuspäällikkö Olli Kääriäinen
- Digi- ja väestötietovirasto (9.2.2022)
  - Johtaja Erja Kronberg
  - Ryhmäpäällikkö Tarja Kytöharju
  - Ylitarkastaja Nina Majuri
  - Tietoturvapäällikkö Riina Aaltonen
- Verohallinto (3.3.2022)
  - Toimitilapäällikkö Olli Aalto
  - Toimitila-asiantuntija Satu Hopia
  - Tietoturvallisuuspäällikkö Mikko Hakuli

Tässä julkisessa kehittämistyön raportissa ei käsitellä yksityiskohtaisesti haastatteluiden sisältöä. Haastatteluiden avulla kerättyä tietoa on hyödynnetty tämän kehittämistyön lopputuloksena syntyneen toimintamallin kehittämisessä.

Haastatteluissa esiin tulleita ongelmakohtia ja kehittämistarpeita on koostettu yleisellä tasolla myöhemmässä kappaleessa, jossa on kuvattu yhteenvedona havainnot ongelmakohdista ja kehittämistarpeista.

4.8 Yhteenveto nykytilanteesta selvityksestä

Nykytilanteen selvitysvaihe sujui pääosin laaditun kehittämistyösuunnitelman mukaisesti. Aikataulullisesti selvitysvaihe ei toteutunut täysin suunnitellussa aikataulussa, mutta sille asetetut päätavoitteet kuitenkin täyttyivät.

Suurimman haasteen aiheutti se, että aiheeseen liittyviä toiminta- ja ratkaisumalleja, prosesseja ja ohjeita kehitettiin myös jatkuvasti tämän kehittämistyön ulkopuolisissa ryhmissä. Haastatteluiden rytmittämällä ja jatkuvalla tiedonvaihdolla valmistelusta vastuussa olevien henkilöiden kanssa, minun oli kuitenkin mahdollista pysyä tietoisena työni kannalta tärkeiden kehittämisprojektin etenemisestä.

Asiakashaastatteluita olisi ollut tarpeen tehdä laajemminkin, mutta tämän kehittämistyön aikataulun sekä oman työni yhteensovittamisen vuoksi haastatteluiden määrä täytyi säilyttää kohtuullisena. Kaikki alun perin suunnitellut haastattelut kuitenkin toteutuivat ja niiden avulla sain kerättyä arvokasta tietoa kehittämistyöni kannalta.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan minun oli tarkoitus toteuttaa käyttäjäkysely myös jo käytössä olevaan yhteiskäyttöiseen työympäristöratkaisuun. Tämän avulla olisi ollut mahdollista kerätä ainutlaatuista tietoa siitä, miten tietoturva- ja tilaturvallisuuteen sekä tietosuojaan liittyvät ratkaisut ovat onnistuneet jo käytössä olleessa yhteisessä työympäristöratkaisussa ja mitä oppeja kehittämistyön kannalta sieltä olisi ollut saatavilla. Kehittämistyön aikana maailmanlaajuinen COVID-19 -pandemia kuitenkin aiheutti Suomessakin sen, että koko valtionhallinto työskenteli lähes kokoaikaisesti etätyöpaikoihin, eikä kunnollisia käyttökokemuksia tästä syystä ollut päässyt vielä syntymään. Käyttäjäkysely aktiivisessa käytössä olevan yhteisen työympäristöratkaisun käyttäjille on mielestäni erittäin tarpeellinen jatkotutkimuksen aihe.

5 Keskeiset havainnot ja kehittämistarpeet

Tässä kappaleessa on vedetty yhteen aiheeseen liittyvät nykytilanteen selvitysvaiheessa tunnistetut keskeisimmät havainnot ongelmakohdista ja kehittämistarpeista.

5.1 Viestintä ja päätöksenteko hankkeessa

Hankkeen ohjausryhmän tulee tehdä tarvittavat päälinjaukset ja päätökset jo hankkeen alkuvaiheessa, jotta myöhemmin hankkeessa esiin tuleville ja ratkaistaville asioille on jo olemassa johdon tuki ja tarvittavat päätökset. Ylätasoa tukea toivotaan enemmän myös turvallisuuteen liittyvien käytännön ratkaisumallien toteuttamiselle.

Tehdyistä päätöksistä ja ratkaisuista tulee tiedottaa ja viestiä aktiivisesti hankkeen eri osapuolia. Yhteiskäyttöisessä työympäristöhankkeessa viestinnän riittävyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Hankkeissa on koettu ongelmalliseksi se, että tehdyistä päätöksistä ja ratkaisumalleista ei ole ollut kaikilla tietoa ja tästä syystä jo päätettyjä asioita on saatettu alkaa käsittelemään uudestaan eri valmistelu- ja suunnitteluryhmissä.

5.2 Käyttäjäorganisaation sisäinen työskentely, viestintä ja päätöksenteko

Suurin osa käyttäjäorganisaatioista on järjestäytynyt yhteiskäyttöisten työympäristöratkaisuprojektien osalta siten, että heillä on varsinaiseen hankeorganisaatioon osallistumisen lisäksi käytössä oma sisäinen ohjaus- ja projektityöryhmä.

Toteutetuissa yhteistilahankkeissa yksi ongelmakohta on ollut se, että käyttäjäorganisaatiot ovat joutuneet tilanteeseen, jossa heidän olemassa olevia tieto- ja tilaturvallisuuteen liittyviä linjauksia ja prosesseja on täytynyt tarkastella uudestaan, koska voimassa olevat linjaukset ovat perustuneet käyttäjäorganisaation täysin omassa käytössä oleviin tilaratkaisuihin eivätkä siitä johtuen ole olleet sovellettavissa yhteiskäyttöiseen tilaratkaisuun. Hankkeeseen osallistuvat käyttäjäorganisaation henkilöt eivät puolestaan ole yleensä henkilöitä, joilla on toimivaltuuksia lähteä muuttamaan omassa virastossa tehtyjä turvallisuuslinjauksia, esim. henkilöiden turvaselvitysmenettelyyn tai tilojen turvallisuutta koskeviin vähimmäisvaatimuksiin liittyen.

Toinen esiin tullut ongelmakohta liittyy siihen kuinka paljon käyttäjäorganisaation paikallistason henkilöstöä tulee ylipäätään osallistaa yhteiskäytössä työympäristöhankkeissa ja mikä heidän rooli näissä hankkeissa tulisi olla jatkossa eri ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Eräs haastateltava toi esiin, että paikallistason henkilöstöltä ei tulisi odottaa liikaa kannanottoja koko virastoa koskeviin linjoihin vaan tavoitetilä tulisi olla kirkas ja päätettyä ennen paikallistason kanssa käytäviä keskusteluja hankkeessa.

Käyttäjäorganisaation sisäinen työskentely tulee käynnistää heti hankkeen alkuvaiheissa, jotta myös turvallisuuden liittyvät erityiskysymykset ja mahdolliset reunaehdot on mahdollista selvittää ja käsitellä asianmukaisesti käyttäjäorganisaatiossa. Tämä luo myös tarvittavaa lisäaikaa, mikäli käyttäjäorganisaatiossa on tarve päivittää turvallisuuden liittyviä linjauksia ja tehdä tarvittavat päätökset hanketta varten.

5.3 Tietoturva-vaatimuksia ja suosituksia tulkitaan eri tavalla

Tiedonhallintalain ja turvaluokitusasetuksen asettamia lainsäädännöllisiä vähimmäisvaatimuksia sekä tiedonhallintalautakunnan julkaisemia suositukset tietoturvallisuuden osalta tulkitaan ja sovelletaan käyttäjäorganisaatioissa eri tavalla.

Voimassa oleva sääntely on melko uusi ja tämä aiheuttaa joissakin viranomaisissa vielä hieman epäselvyyksiä mm. salassa pidettävien ja turvallisuusluokiteltujen tietojen luokittelussa, sen perusteissa sekä riittävien tietoturval-

lisuustoimenpiteiden arvioimisessa. Epäselvyyttä saattaa aiheuttaa mikä viranomaisen tieto voi olla salassa pidettävää ja mikä puolestaan tulee turvallisuusluokitella sekä mitä näiden tietojen käsittely ja säilyttäminen lainsäädännön edellyttämällä tavalla tarkoittaa yhteiskäyttöisessä työympäristössä.

Erilasiin tulkintoihin vaikuttaa se, että eri käyttäjäorganisaatioilla ja viranomaisilla voi olla tosistaan poikkeavia yleisiä turvallisuuden hallinnan tarpeita ja asetettuja tavoitetasoja, käytössä voi olla omiin tarpeisiin laadittuja virastokohtaisia turvallisuuden suunnitteluohjeita ja konsepteja. Käytännössä tämä voi johtaa esimerkiksi siihen että toiselle käyttäjäorganisaatiolle riittää esimerkiksi ”saman tasoisen” tiedon suojaamiseen kevyemmät tieto- ja tilaturvallisuuden ratkaisut, kun taas toisella ratkaisut voivat olla hyvinkin paljon korkeammat ja yksityiskohtaisemmat.

Käyttäjäorganisaatioissa saatetaan suhtautua tilaratkaisuun ja työympäristössä tapahtuvaan tietoaineistojen käsittelyyn liittyviin riskeihin myös eri tavalla. Eriävät tulkinnat riskeistä, niiden merkittävydestä, oman organisaation riskinottohalukkuus tai jopa riskiperusteisen lähestymistavan puuttuminen voi johtaa siihen, että näkemykset erilaisten tietoturvariskien hallintakeinoista voivat poiketa paljonkin toisistaan. Tämä aiheuttaa haasteita yhteisen tilaratkaisun suunnittelulle, koska eri tarpeet tulee kuitenkin pystyä lopulta yhteensovittamaan siten että eri osapuolten tarpeet tulee riittävällä tavalla tyydytettyä.

Valmistelussa oleva valtion yhteisten työympäristöjen kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuskonsepti tulee määrittämään yhteisen tilan turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset, jotka täyttävät ainakin suurimman osan käyttäjäorganisaatioiden tarpeista. Toiminnasta johtuvat erityistarpeet tunnistaa ja ratkaista hankkeen tarveselvitys- ja suunnitteluvaiheessa.

5.4 Toiminnallisten erityispiirteiden tunnistaminen

Uuden tilaratkaisun tarveselvitysvaiheessa tulee selvittää käyttäjäorganisaation toiminnasta ja hallinnonalasta lähtöisin olevat erityispiirteet- ja tarpeet ja miten se vaikuttaa yhteisessä tilaratkaisussa toimimiseen ja sen tieto- ja tilaturvallisuusratkaisutarpeisiin.

Kaikki käyttäjäorganisaatioiden toiminnot eivät tarvitse normaalista monitilaympäristökonseptin tilaturvajärjestelyistä poikkeavia ratkaisuja riittävän tieto- ja tilaturvatason saavuttamiseksi yhteiskäyttöisessä työympäristössä.

Mahdollisia eritysjärjestelyitä vaativat toiminnot tulee selvittää yhdessä käyttäjäorganisaation kanssa heti hankkeen alkukartoitusvaiheessa. Suositeltavaa on myös käydä rakentava keskustelu, siitä onko erityistarpeet todella aiheellisia, voidaanko riittävä turvallisuustaso saavuttaa esim. toimintatapoja muuttamalla vai edellyttääkö erityistoiminto ja sen suojaaminen esim. omaa rajattua erillistilaa tai kotipesäaluetta tilaratkaisussa.

Valtion yleisen työympäristökonseptin ja suunnitteluohjeen mukaan yhteiskäyttöinen tilaratkaisu toteutetaan monitilaympäristöksi, jossa on yhteisessä käytössä olevien erilaisten työskentelyalueiden - ja pisteiden lisäksi on myös riittävä määrä suljettuja ja yksityisiä tiloja kuten vetäytymistiloja, puhelin-koppeja ja projektityötiloja sekä tarvittaessa vain käyttäjäorganisaation omaan käyttöön tarkoitettuja tiloja tai kotipesäalueita. Näitä tiloja on tarkoitus käyttää tilanteisiin, jossa työntekijän on tarve vetäytyä yhteisesti tilasta yksityisempään ja suljetumpaan tilaan esim. luottamuksellisen keskustelun suojaamiseksi. Jotta näiden tilojen oikea mitoitus on mahdollista varmistaa hankkeessa, tulee käyttäjäkohtaiset erityspiirteet selvittää jo heti hankkeen alkukartoitusvaiheissa.

Seuraavaksi on esitelty muutamia esiin tulleita eri käyttäjäorganisaatioiden erityistoimintoja, joiden hoitaminen täysin valtion yhteiskäyttöisessä monitilaympäristössä on tunnistettu ongelmalliseksi erityisesti tietoturvallisuuden ja tietosuojan näkökulmasta.

1. Puhelinpalvelutoiminnot, jossa virkailijat hoitavat päätehtävänä viranomaisen toimintaan liittyvää asiakaspalvelua puhelimitse. Tässä toiminnossa tyypillistä on asiakkaiden henkilötietojen sekä mahdollisesti myös ns. arkaluontoisten henkilötietojen jatkuva käsittely puhelinyhteyden avulla.
2. Yleisesti kaikki käyttäjäorganisaation toiminnot, jossa käsitellään määrällisesti runsaasti ja/tai jatkuvasti erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (ns. arkaluontoisia henkilötietoja), salassa pidettävää tai turvallisuusluokiteltua tietoa erityisesti paperimuotoisena tai puhuttuna.

3. Toiminnot, jossa tietoaineistoa käsitellään turvallisuusluokkiin III-II kuuluvaa tietoaineistoa eri muodoissa. Erityisesti kansainvälisesti turvallisuusluokiteltu erityissuojattavan aineiston käsittelytarve tulee selvittää tarvekartoitusvaiheessa.
4. Toiminnot, jossa tietoaineistoa käsitellään TUVE-ympäristössä ja joissa edellytetään erityisesti kiinteää yhteyttä ja tätä varten perustettavia käsittelypaikkoja työtiloihin.
5. Käyttäjien viranomaistoiminnot, jotka ovat toisiinsa nähden ns. valvoja-valvottava -rooleissa.
6. Viranomaistehtävät, joissa suoritetaan esitutkintaa tai käytetään julkista (riippumatonta) tuomiovaltaa kuten esim. poliisiviranomaiset, syyttäjälaitos ja tuomioistuimet.
7. Toiminnot, jotka edellyttävät normaalista poikkeavia ICT-ratkaisuja, kuten useampia näyttöjä tai erikoistyöasemia, ja jotka eivät tue täysin langatonta käyttöä. Näissä toiminnoissa monitilamainen työskentely nimeämättömissä työpisteissä voi olla hankalaa.

5.5 Hankaliksi koetut käsittelytilanteet tietoturvallisuuden näkökulmasta

Tätä kehittämistyötä varten tehtyjen haastatteluiden, kyselytutkimuksen sekä itse tekemiäni havaintojen perusteella salassa pidettävien tai muiden luottamuksellisten tietoaineistojen käsittely puhuttuna (eli keskustelut) sekä käsittely paperimuotoisena koetaan sähköisen aineiston käsittelyä hankalammaksi tietoaineiston suojaamisen näkökulmasta yhteiskäyttöisessä työympäristöratkaisussa.

Erityisesti ennakoimattomat keskustelutilanteet ja niiden suojaaminen koetaan hankalaksi. Näissä tilanteessa henkilön tulee pyrkiä hakeutumaan yksityiseen vetäytymistilaan tai vaihtoehtoisesti puhua peitetysti, mikäli samassa tilassa on samaan aikaan sivullisia, joilla on ei ole tiedonsaantitarvetta- tai oikeutta kyseiseen tietoon ja keskustelun käyminen selväsanaisesti voisi aiheuttaa käsiteltävän tiedon luottamuksellisuuden vaarantumisen.

Täysi digitaalisuus ja paperittomuus ei ole kaikissa virastoissa ja laitoksissa vielä arkipäivää. Toimintoihin liittyvät prosessit eivät välttämättä toimi vielä täysin digitaalisilla alustoilla ja tästä johtuen paperiaineiston käsittelyä voi esiintyä joissakin viranomaisissa vielä runsaastikin. Paperiaineiston käsitte-

lyn osalta hankaliksi koetut tilanteet liittyvätkin siihen, jos työntekijällä on työtehtävistä tai viranomaisen prosesseista johtuen tarve käsitellä runsaita määriä ja jatkuvasti suojattavaa aineistoa kuten henkilötietoja, salassa pidettävää tietoa tai turvallisuusluokiteltuja tietoaineistoja paperimuotoisena.

Käyttäjörganisaation erityispiirteet- ja tarpeet ja nykytilanne tulee selvittää tarveselvitysvaiheessa.

5.6 Henkilöturvallisuusselvitykset

Yksi suurimmista ja eniten puhututtavimmista aiheista on ollut se, miten yhteiskäyttöisessä työympäristöratkaisussa työskentelevien käyttäjörganisaatioiden oman henkilöstön luotettavuuden varmistaminen hoidetaan asianmukaisella ja yhteisesti hyväksytyllä tavalla. Useat valtion toimijat nojaavat henkilöiden luotettavuuden varmistamisessa henkilöturvallisuusselvitysmenettelyyn, mutta eivät kuitenkaan kaikki ja menettelyn käytännöissä ja laajuuksissa voi olla virastokohtaisia eroavaisuuksia, sekä lainsäädännön asettamia reunaehtoja. Turvallisuusselvityslaki (19.9.2014/726) määrittää henkilöturvallisuusselvityksen laatimisen edellytyksistä ja laadinnassa noudatettavasta menettelystä.

Turvallisuusselvityslain mukaan henkilöturvallisuusselvitys voidaan hakea, mikäli henkilö saa oikeuden käsitellä viranomaisen salassa pidettävää tietoa. Käsittelyoikeuden syntymiseksi ei kuitenkaan katsota tilannetta, jossa henkilö saisi haltuunsa salassa pidettävää tietoa vahingossa esim. kuulemalla tai näkemällä tietoa tiloissa.

Osa huolestuttaa se, että yhteiskäyttöisessä tilassa voisi työskennellä samaan aikaan toisen käyttäjörganisaation työntekijöitä, joilla ei olisi voimassa olevaa henkilöturvallisuusselvitystä. Huolta aiheuttaa erityisesti se, että tällöin tilassa voisi työskennellä henkilö, jolla voisi olla esimerkiksi rikostaustaa ja koetaan että tästä johtuen henkilö voisi aiheuttaa vaaraa tiloissa käsiteltävien tietoaineistojen turvallisuudelle. Kaikki yhteiskäyttötilojen käyttäjörganisaatiot eivät ole välttämättä toimivaltaisen viranomaisen turvallisuusselvitysmenettelyn piirissä ja myös käytännöt turvallisuusselvitysten hakemiseen ja selvitysten lopputulosten käsittelyyn saattavat vaihdella käyttäjörganisaatioittain.

Kehittämistyön aikana tapahtunut muutos mahdollistaa sen, että Senaatti-kiinteistöt voisi toimia viranomaisena, joka hoitaa keskitetysti kaikkien palveluntuottajien henkilöiden hyväksynnät ja hakee turvallisuus selvitykset lain reunaehtojen puitteissa, mikäli kaikki tilojen käyttäjät suostuvat menettelyyn. Tämä ratkaisumalli on koettu erittäin hyvänä käyttäjäorganisaatioiden näkökulmasta.

Valtion toimitilastrategia määrittää yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun turvallisuuden varmistamisen keskeisiksi keinoiksi työpisteen valinnan tehtävien mukaan, tilojen vyöhykkeistämisen, turvallisuusalueiden määrittämisen sekä pääsynhallinnan. Luottamuksellisten tietoaineistojen suojaaminen tulisi perustaa ensi tilassa huolelliseen tilaratkaisun suunnitteluun, jonka perustana on käyttäjäorganisaatioiden tarpeet ja vaatimukset myös tietoaineistojen turvallisuudelle. Lisäksi tulee laatia yhteiset pelisäännöt, hyvät tietoturvaohjeet, noudattaa puhtaanpöydän periaatetta ja ennen kaikkea varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen järjestämällä tarvittavaa koulutusta ja ohjeistusta tietoaineistojen turvalliseen käsittelyyn.

5.7 Riskienarviointi

Salassa pidettävien tietojen sekä myös henkilötietojen suojaa koskeva lainsäädäntö lähtee siitä ajatuksesta, että tietojen käsittelyyn kohdistuvat olennaiset riskit selvitetään, tietoturvaluustoimenpiteet mitoitetaan riskienarvioinnin mukaisesti ja tietoaineistoja käsitellään muutenkin hyvän hallintotavan mukaisella tavalla.

Kehittämistyötä varten tehtyjen haastatteluiden sekä omien havaintojen perusteella yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun suunnitteluvaiheessa tulee arvioida tulevan työympäristön ja siellä tapahtuvan tietoaineistojen käsittelyyn liittyviä tietoturvaluustoriskejä laaja-alaisesti jokaisessa käyttäjäorganisaatioissa erikseen sekä myös hankkeen aikana yhdessä muiden osapuolten kanssa.

Huolellisen riskienarvioinnin kautta on mahdollista tunnistaa oleellimmat tietojen käsittelyyn kohdistuvat riskit, arvioida niiden todellinen merkittävyys sekä suunnitella arvioinnin kautta tarvittavat tietoturvaluustoimenpiteet. Systemaattinen riskienarviointi on suositeltavaa käynnistää jo hankkeen tarveselvitysvaiheessa, jotta mahdolliset ongelmakohdat on huolellisesti selvi-

tetty jo ennen varsinaisen suunnitteluvaiheen käynnistymistä. Riskienarviointiprosessi jatkuu läpi hankkeen luo edellytykset tarvittavalla päätöksenteolle ja tukee hankkeenaikaista turvallisuuden johtamista.

5.8 Tietoturvallisuus mukaan muutosvalmennukseen

Varsinkin huonetoimistosta siirtyminen yhteiskäyttöiseen monitilaratkaisuun voidaan kokea todella suurena muutoksena käyttäjäorganisaation henkilökunnan näkökulmasta. Muutoksessa onnistuminen edellyttää kokonaisvaltaista työskentelytapojen uudelleen tarkastelua, ei pelkästään tietoturvallisuuden näkökulmasta. Uudenlaiseen työympäristöön liittyvien käytännön toimintatapojen ja tietoturvallisen työskentelyn valmentaminen henkilöstölle on erittäin tärkeä kokonaisuus ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota jo hankkeen aikana. Myös eri käyttäjäorganisaatioiden lähtötasoissa on havaittu eroavuuksia. Osalla voi olla jo hyvinkin pitkälle kehittynyt turvallisuuskulttuuri ja valmiit toimintamallit myös yhteiskäyttötilassa toimimista ajatellen, kun osa on vasta valmistautumassa tulevaan muutokseen ja vasta opettelee uudenlaisia työskentelytapoja ja kehittää myös turvallisuuskulttuuria organisaatiossaan. Käyttäjäorganisaation lähtötaso ja kehittämistarpeet tulee tunnistaa hankkeen tarveselvitysvaiheessa, jotta tarvittavan muutosvalmennuksen tuki voidaan varmistaa, kehittämistoimet käynnistää ja riittävä taso voidaan saavuttaa jo ennen uusiin tiloihin muuttamista.

Muutosjohtaminen siihen liittyvä valmennus ja viestintä tulee aloittaa käyttäjäorganisaatioissa hyvissä ajoin, varsinkin niiden organisaatioiden osalta, joissa on tunnistettu erityinen tarve valmentaa henkilöä tulevaan muutokseen tietoturvan ja -suojan näkökulmasta. Tämä koskettaa erityisesti niitä, joille jo pelkästään monitilaympäristössä työskentely on vierasta. Henkilöstölle tulee tarjota hankkeen aikana tilaisuuksia, joissa on mahdollista tuoda esille tietoturvallisuuteen liittyviä huolia. Tilaisuuksissa tarjotaan ongelmiin vastauksia.

Hankkeen aikana järjestettävissä pelisääntö- ja turvatyöpajoissa on tärkeää, että henkilöstölle annetaan mahdollisuus kysyä erilaisista käytännön toimintamalleista, kuten esimerkiksi mitä puhtaan pöydän -periaate tarkoittaa ja miten tietoaineistoja suojataan yhteiskäyttöisessä työympäristöratkaisussa käytännössä.

Senaatti-kiinteistöt on valmistellut tietoturvallisen työskentelyn -periaatteet ja ohjeet yhteiskäyttöisessä työympäristössä -dokumentin, jossa on kuvattu tiedon suojaamiseen liittyviä käytäntöjä. Aineistoa on käytetty yhteistilahankkeiden turvallisuusaiheisissa työpajoissa koulutustarkoituksissa.

5.9 Käytönaikaisen turvallisuuden hallinnan suunnittelu ja vastuuttaminen

Yhteisten työympäristöjen turvallisuuden hallinnassa korostuu eri käyttäjien välinen ja kesken tapahtuva sopiminen. Tarvittavat käytönaikaiset tiedon suojaamiseen tähtäävät menettelyt tulee sopia osana yhteisesti laadittavia yleisiä pelisääntöjä. Lisäksi jokaisella käyttäjäorganisaatiolla voi olla omia omalle henkilöstölleen tarkoitettuja tarkempia ohjeistuksia tietoaineistojen turvalliseen käsittelyyn liittyen. Sisällöstä ja mahdollisesti sovittavien asioiden tarkkuudesta vastaavat yhteisen työympäristön käyttäjät. Kaikki tilan käyttäjät (vuokralaiset) ovat osaltaan velvollisia huolehtimaan siitä, että tietojen käsittely ja säilyttäminen toteutetaan säädösten mukaisesti.

Senaatin rooli korostuu tilojen ja työpisteiden suunnittelussa ja toteutuksessa, mutta Senaatti ei vuokranantajan roolissa voi olla sopijaosapuoli tai vastata kohteen toiminnan tai viranomaisten toiminnassaan noudattamien käytäntöjen osalta.

Valmisteilla oleva valtion yhteisten työympäristöjen kiinteistö- ja toimi-tilaturvallisuuskonsepti sisältää suosituksia ja sisältöpakettin työntekijöille tarkoitettuista ja tiedon suojaamiseen tähtäävistä pelisäännöistä ja toimintaohjeista, joista on mahdollista räätälöidä tarpeeseen soveltuva sisältö.

Käytön aikaiset tietoturvallisuutta koskevat ohjeet ja pelisäännöt tulee perehdyttää ja kouluttaa yhteisessä työympäristössä työskenteleville henkilöille, ja perehdytyksen on suositeltavaa olla säännönmukaista. Hyväksi tunnistettu käytännön keino on yhdistää turvaperehdytys tilaratkaisun kulkulupaprosessiin, siten että henkilö saa pääsyoikeudet tilaan vasta kun henkilö on suorittanut tarvittavan perehdytyksen.

Käytön aikaista turvallisuuden johtamista varten on suositeltavaa perustaa käyttäjistä ja Senaatti-kiinteistöjen edustajasta koostuva turvallisuusryhmä

joka yhteisenä toimielimenä seuraa ja kehittää yhteisen työympäristön turvallisuutta sekä tarvittaessa pyrkii ratkomaan turvallisuudessa ilmeneviä puutteita.

5.10 Senaatti-kiinteistöjen rooli turvallisuuspalveluiden tuottajana

Senaatti-kiinteistöjen rooli ja kyky tarvittavien turvallisuusratkaisujen- ja palveluiden tuottajana valtion yhteiskäyttöisiin tilaratkaisuihin koetaan pääosin riittävänä ja toimintamallin tervetulleena. Suurin osa kokee, että Senaatin tarjoamat turvallisuuspalveluratkaisut tukevat myös käyttäjäorganisaation omia strategisia toimintatavoitteita.

Yhteiskäyttöisen työympäristöratkaisun toimivuuden ja turvallisuuden hallinnan näkökulmasta on selvää, että työympäristön turvallisuustekniset- ja turvapalveluihin liittyvät ratkaisut tulee järjestää keskitetysti yhden tahon kautta, eikä niin että jokainen järjestäisi yhteiseen tilaratkaisuun omat ratkaisunsa. Tämä lähtökohta on linjattu myös valtion uudessa toimitilastrategiassa.

Haasteelliseksi Senaatti-kiinteistöjen järjestämä turvapalveluratkaisu saataan kokea sellaisissa valtionhallinnon valtakunnallisissa organisaatioissa, jossa on jo kehitetty ja käytössä omiin tarpeisiin laadittu yhdenmukainen turvallisuuspalveluiden ratkaisu- ja toteutusmalli. Tällöin Senaatin ja käyttäjän oman palveluratkaisun yhteensovittaminen voi aiheuttaa teknisiä ja hallinnollisia yhteensovittamiseen liittyviä ongelmakohtia.

Käyttäjäorganisaatiokohtaiset turvapalvelutarpeet ja erityispiirteet tulee selvittää hankkeen alkukartoitusvaiheessa osana tarvekartoitusta.

5.11 Kertyneen tiedon ja oppien jakaminen

Valtionhallinnon yhteiskäyttöisissä työympäristöhankkeissa kertyneet turvallisuusaiheita koskevat kokemukset ja opit tulisi saada paremmin hyödynnettyä ja jaettua. Hankkeissa toistuu usein samat haasteet ja tästä syystä onnistumiset ja epäonnistumiset tulisi tuoda paremmin esille ja yhteiseen käyttöön. Ratkaisumallit tulisi jakaa tehokkaammin uusille hankkeille ja niissä toimiville vastuuhenkilöille.

6 Turvallisuusprosessin ja toimintamallin lyhyt esittely

6.1 Yleistä

Kehittämistyön lopputuotoksena syntyi yhteiskäyttöisiä työympäristöhankkeista varten laadittu turvallisuus ja turvallisuuspalvelut -prosessia koskevan toimintamallin kuvaus. Tässä kappaleessa on esitelty kuvausta yleisellä tasolla ja lyhyesti.

Lopputuotoksena syntynyt kuvaus sisältää laajemman esitysaineiston, jossa avataan tarkemmin eri vaiheita ja tehtäviä koskevia kokonaisuuksia ja siihen liittyviä yksityiskohtia ohjeen omaisesti. Varsinaista ja tarkemmin avattua kuvausta ei esitellä tässä kehittämistyön raportissa.

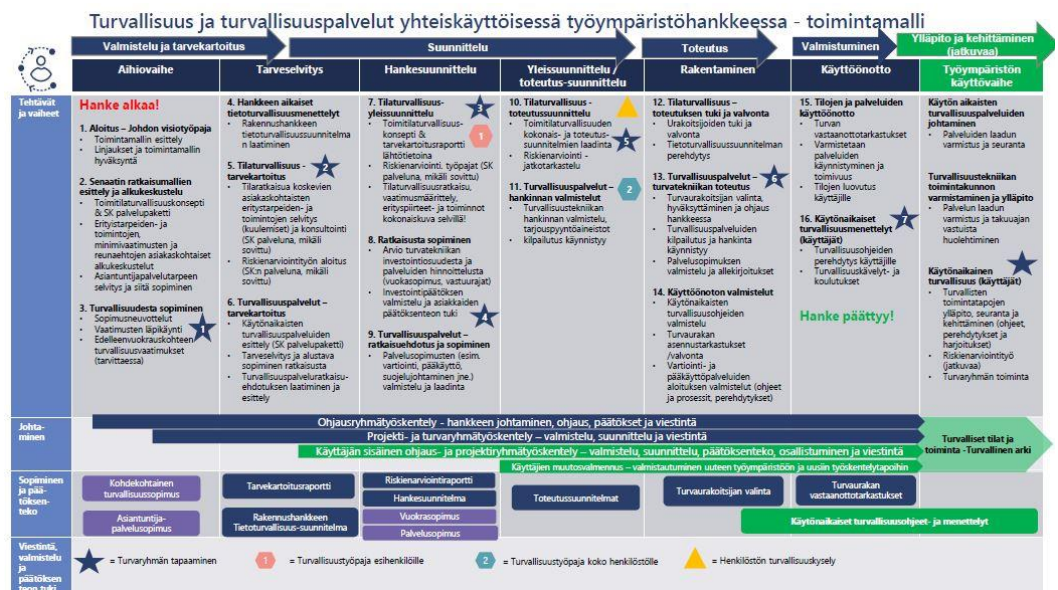
Lopputuotoksen laatimisessa hyödynsin Senaatti-kiinteistöillä olemassa olutta ja myös tämän kehittämistyön aikana valmistunutta aineistoa. Toimintamallin kuvauksessa on hyödynnetty Senaatti-kiinteistöjen käytössä olevaa aineistoa, jota on edelleen kehitetty ja jalostettu tämän kehittämistyön aikana kerätyn tiedon perusteella. Erityisesti työn aikana tehtyjen haastatteluiden avulla kerättyä tietoa aiheeseen liittyvistä havainnoista ja kehittämistarpeista on hyödynnetty laajasti kuvauksen laatimisessa.

Toimintamallin kuvaus on tarkoitettu erityisesti valtion yhteiskäyttöisten työympäristöhankkeiden parissa työskenteleville vastuuhenkilöille, sekä niille, joiden työtehtäviin kuuluu hankkeissa tieto- ja tilaturvallisuuskysymyksiin ja palveluihin liittyvä valmistelu, suunnittelu sekä päätöksenteko.

6.2 Toimintamallin kuvaus

Alla toimintamallia koskeva kokonaiskuva yhdellä dialla esitettynä.

Kuva 3. Turvallisuus ja turvallisuuspalvelut yhteiskäyttöisissä työympäristöhankkeissa - toimintamallin kuvaus

6.3 Hankkeen päävaiheet

Työympäristöhankke etenee tyypillisesti kuudessa päävaiheessa. Hanke alkaa aihiovaiheella ja sitä seuraa tarveselvitys. Varsinainen suunnitteluvaihe tapahtuu hankesuunnittelun, yleissuunnittelun tai toteutus-suunnittelun aikana. Suunnitelmien valmistuttua alkaa työympäristön rakentaminen, joka päättyy käyttöönotto-vaiheeseen. Uuden tilaratkaisun käyttöönoton jälkeen työympäristöhankke päättyy ja alkaa varsinainen työympäristön käyttö-vaihe.

6.4 Turvallisuuksipalvelut liittyvät tehtävät ja vaiheet

Laaditussa toimintamallin kuvauksessa turvallisuuteen sekä turvallisuuspalveluihin liittyvät tehtävät ja niiden vaiheet on esitetty prosessinomaisesti yhdellä esityskuvalla. Tarpeelliseksi tunnistetut tehtävät on istutettu hankkeen eri vaiheisiin siten, kun niitä on tarkoituksenmukaista käsitellä ja ratkaista

hankkeen aikana, jotta hanke valmistuu sille asetetussa aikataulussa ja täyttää sille asetetut tavoitteet.

6.5 Johtaminen, sopimukset ja päätöksenteko

Hankkeen aikaista johtamista ja päätöksentekoa tuetaan hanketta varten perustettavien eri tasoisten ryhmien avulla. Hankkeeseen perustetaan käyttäjistä ja Senaatti-kiinteistöjen edustajista koostuvat ohjaus- ja projektiryhmät. Lisäksi hankkeessa työskentelee tarvittavia alatyöryhmiä sekä eri teemoihin keskittyviä ryhmiä. Aiheen kannalta oleelliseksi ja tarvittavaksi koettu ryhmä on erillinen ja hanke- ja projektiryhmän yhteydessä toimiva turvaryhmä, joka toimii hankkeessa turvallisuuskysymyksiin keskittyvänä asiantuntijaryhmänä. Turvaryhmä käsittelee ja valmistelee aiheeseen liittyviä asioita hankkeen ohjausryhmän päätöksentekoa varten.

Hankkeen eri vaiheissa tehdään turvallisuuteen ja turvallisuuspalveluihin liittyviä päätöksiä, joita myös edellytetään, jotta hanke voi edetä asetetussa aikataulussa. Tärkeimmät päätöksentekopisteet ja myös solmittavat sopimukset on esitetty laaditussa kuvauksessa.

6.6 Viestintä, valmistelu ja päätöksenteon tuki

Yhteiskäyttöisten työympäristöratkaisuprojektien läpivieminen edellyttää erityisen huomion kiinnittämistä hankkeen aikana tapahtuvaan viestintään. Turvallisuuteen ja turvallisuuspalveluihin liittyvien asioiden valmistelua, suunnitteluun tarpeen perustaa erillinen turvaryhmä, joka tukee hankkeen ohjaus- ja projektiryhmiä aihepiiriin liittyvässä päätöksenteossa. Kokemusten mukaan turvaryhmä on ollut erittäin tärkeässä roolissa, ja sen avulla hankkeen aikana esiin tulleita ongelmatilanteita on ollut mahdollista käsitellä ja ratkaista kaikkien käyttäjäorganisaatioiden ja osapuolten edustajien kanssa yhteisesti.

Turvaryhmätyöskentelyn lisäksi hankkeissa on tarpeen järjestää tulevan tilaratkaisun käyttäjäorganisaatioiden esimiehille sekä koko henkilöstölle tarkoitettuja turvallisuusaiheisia työpajoja, joissa tulevan tilaratkaisun turvallisuuden sekä erityisesti tietoturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä ja ratkaisuja on mahdollista käydä yhdessä läpi.

7 Lähdeluettelo

Julkisen hallinnon uudistamisen strategia. 1.12.2020. Valtiovarainministeriö. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162571>

Valtion periaatepäätös valtion toimitilastrategiaksi. 16.12.2021. Valtioneuvosto. VN/2650/2021. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=0900908f807756f2>

Valtion toimitilastrategia linjausehdotukset. Työryhmän ehdotus valtion toimitilastrategiaksi. 22.6.2021 Valtiovarainministeriö. Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentId=16032>

Valtion toimitilastrategia muistiolounnos. Taustoittavaa materiaalia: työryhmämuistion luonnos. 22.6.2021. Valtiovarainministeriö. Saatavilla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentId=16034>

Valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistaminen. Toimeenpanosuunnitelma. 7.6.2021. Valtiovarainministeriö. Saatavilla: https://vm.fi/documents/10623/68097244/Toimeenpanosuunnitelma_FI-NAL_07062021.pdf/e2038415-f054-1e1a-068b-f8e8a4ed147d/Toimeenpanosuunnitelma_FINAL_07062021.pdf?t=1624432885317

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6.—7.painos. Tammi. Helsinki

Monipaikkaisuuden edistäminen valtionhallinnossa -linjaukset. 24.5.2021. Valtiovarainministeriö. Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/68097244/Monipaikkaisuuden+edist%C3%A4minen+valtionhallinnossa+-linjaukset,+24.5.2021.pdf/c31d67bc-634b-7ec9-726f->

[792ee1a8ba15/Monipaikkaisuuden+edist%C3%A4minen+valtionhallinnossa+-linjaukset,+24.5.2021.pdf?t=1622024515559](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621)

Vilka, H., Airaksinen, T., 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2014. Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Saatavilla: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

Sanastokeskus TSK. TEPA-termipankki. Saatavilla: <https://termipankki.fi/tepa/fi/>

Senaatti-kiinteistöjen Sintra (sisäiseen käyttöön tarkoitettu verkkosivusto)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621). Finlex. Luettu: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019). Finlex. Luettu: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190906>

Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019). Finlex. Luettu: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191101>

Tietosuojavaltuutetun toimiston kotisivut. Lähde: <https://tietosuoja.fi/etusivu>. Luettu 21.10.2021.

Kansainvälisen turvallisuusluokitellun tietoaineiston käsittelyohje. Ulkoministeriö. 2020 Luettu: https://um.fi/documents/35732/0/KV-TIE-DON+K%C3%84SITTELY-OHJE+NSA+%28SUOMI%29_CLEAN.pdf/888aeb84-3e23-df3b-1774-a936f29a3fd9?t=1604931832075

